

Struktura uvozno-izvozne razmjene primarnih i prerađenih poljoprivrednih proizvoda

Popović, Aleksandra

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:468896>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Aleksandra Popović

Diplomski studij Agroekonomika

**STRUKTURA UVOZNO-IZVOZNE RAZMJENE PRIMARNIH I PRERAĐENIH
POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA**

Diplomski rad

Osijek, 2022.

SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Aleksandra Popović

Diplomski studij Agroekonomika

**STRUKTURA UVOZNO-IZVOZNE RAZMJENE PRIMARNIH I PRERAĐENIH
POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA**

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. *prof.dr.sc. Tihana Sudarić*, predsjednik
2. *prof.dr.sc. Ružica Lončarić*, mentor
3. *Sanja Jelić Milković, mag.ing.agr.*, član

Osijek, 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE	3
3. MATERIJAL I METODE.....	10
3.1. Baze podataka	10
3.2. Metode istraživanja.....	11
4. REZULTATI.....	13
4.1. Poljoprivreda Republike Hrvatske.....	13
4.2. Karakteristike tržišta poljoprivrednih primarnih proizvoda u Republici Hrvatskoj	18
4.2.1. Kukuruz	19
4.2.2. Pšenica	23
4.2.3. Ječam	26
4.3. Karakteristike tržišta poljoprivrednih prerađenih proizvoda u Republici Hrvatskoj	30
4.3.1. Svinjsko meso.....	30
4.3.2. Mlijeko i mliječni proizvodi.....	34
4.3.3. Suncokretovo ulje	37
4.3.4. Pivo.....	40
5. RASPRAVA	43
6. ZAKLJUČAK	45
7. POPIS LITERATURE	47
8. SAŽETAK.....	49
9. SUMMARY	50
10. POPIS TABLICA	51
11. POPIS SLIKA	53
TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA	54
BASIC DOCUMENTATION CARD	55

1. UVOD

Izradom diplomskog rada ukazuje se na strukturu uvozno-izvozne razmjene primarnih i poljoprivrednih proizvoda. Pojam poljoprivrede predstavlja gospodarsku djelatnost za proizvodnju hrane ljudi kao i za ishranu životinja. Pored toga, poljoprivreda je proces uzgoja biljaka i životinja, uz to obuhvaća preradu poljoprivrednih proizvoda na gospodarstvima te preradu na industrijski način (poljoprivredna industrija). Dvije glavne grane poljoprivrede su biljna proizvodnja u koju se ubrajaju: povrtlarstvo, voćarstvo, ratarstvo i vinogradarstvo, te stočarstvo što podrazumjeva: svinjogojstvo, ovčarstvo, govedarstvo, konjogojstvo i peradarstvo.

U Republici Hrvatskoj, najrazvijenija regija za uzgoj kukuruza i pšenice je Slavonija, dok je voćarstvo i vinogradarstvo razvijeno u Hrvatskom primorju i Dalmaciji, tu se najviše uzgajaju masline, vino i smokve. Proizvodnja mandarina iznimno je razvijena u dolini Neretve.

Prema Državnom zavodu za statistiku, biljna proizvodnja zauzima najveći udio u ukupnoj vrijednosti proizvodnje poljoprivredne djelatnosti od 58,5%, dok stočarstvo zauzima udio od 35%. Udjelu biljne proizvodnje najviše doprinosi kukuruz, pšenica, uljarice, vino, povrće te cvijeće i bilje, što zapravo čini 80% ukupne vrijednosti biljne proizvodnje.

Važnost poljoprivrede u Republici Hrvatskoj je iznimno važna, također jedna je od država koja ima mnoge prirodne prednosti za uspješnu i razvijenu poljoprivrednu proizvodnju. No pored toga, Hrvatska i dalje ostvaruje deficit u vanjsko trgovinskoj razmjeni i ostvaruje samodostatnost u ječmu, kukuruzu, pšenici, suncokretu, mandarinama, soji, zrnom uljane repice i šećeru. Možemo primjetiti da s obzirom na njen potencijal ostvaruje nekonkurentnost ove grane.

Samim time, Hrvatska poljoprivreda bori se sa nepovoljnom situacijom zbog pada proizvodnje, manjka tehnologije. Veliki broj obradivog kapaciteta površina se neobrađuje, što onemogućuje proizvodnju raznolikih proizvoda, te ukupne poljoprivredne proizvodnje. Sve te vrijednosti podstiču negativnu bilancu u vanjskotrgovinskoj razmjeni.

Veliki značaj svake države predstavlja vanjskotrgovinska razmjena u gospodarstvu. Upravo zbog te važne uloge zemlja postaje konkurentna na svjetskom tržištu i ostvaruje devizna sredstva. Za nacionalno gospodarstvo bitan segment svake države jeste izvoz. Prednost velikog izvoza su: stvaranje radnih mjesta, rast BDP-a, povodi do porasta deviznih rezervi itd.

Cilj diplomskog rada je istražiti tržišne karakteristike te uvozno-izvoznju razmjenu - s jedne strane primarnih poljoprivrednih proizvoda (pšenica, ječam, kukuruz) te isto tako poljoprivrednih proizvoda s višom dodanom vrijednosti (meso, mlijeko, pivo, ulje) kako bi se ukazalo na nedostatke i manjkavosti te predložile mjere za poboljšanje prihodovnosti iz poljoprivrede.

2. PREGLED LITERATURE

Vanjska trgovina je gospodarska djelatnost koja podrazumijeva razmjenu usluga i robe s inozemstvom, drugim riječima predstavlja sveukupnu razmjenu materijalnih i nematerijalnih dobara između zemalja. Značenje i uloga vanjske trgovine u gospodarstvu jedne zemlje ogleda se u:

- u olakšavanju izvoza kapitala
- u doprinosu svjetskoj podjeli rada, shodno tome i smanjenju proizvodnih troškova
- u opskrbi gospodarstva zemlje proizvodima koje ne proizvodi u dovoljnim količinama za zadovoljavanje domaće potrošnje ili ne može proizvoditi
- omogućavanje konkurencije između proizvođača i kupaca te sprečavanje i stvaranja monopola, samim time pre naglih promjena cijena robe zaključuje Andrijanić (2002.).

Upravo za nastanak organiziranog robnog prometa s inozemstvom odgovorna je vanjska trgovina koja obuhvaća sveukupnost robne razmjene neke zemlje s inozemstvom odnosno razmjene usluga i robe s inozemstvom. Također, povezana je za nacionalnu proizvodnju i s obje strane nedjeljivo ovisna o procesima i stanju u svjetskom gospodarstvu zaključuje Bilen (2007.).

Andrijanić (2002.) pomoću slijedećih pokazatelja ocjenjuje se značenje i uloga vanjske trgovine u gospodarstvu jedne zemlje:

- kolika je opskrbnost domaćeg tržišta potrebnim količinama i asortimanom robe (uvoz)
- kolika je omogućenost potpunijeg korištenja domaćih proizvodnih kapaciteta plasmanom domaće robe na inozemnom tržištu (izvoz)
- koliki je utjecaj na izjednačavanje troškova proizvodnje inozemne robe s troškovima proizvodnje domaće robe (uvoz i izvoz)
- udio vanjskotrgovinske razmjene (izvoz i uvoz usluga i robe) u ukupnom društvenom proizvodu zemlje

Iljkić i sur. (2019.) su utvrdili da je poljoprivreda u Republici Hrvatskoj strateška grana te da u ukupnom bruto društvenom proizvodu ostvaruje 3,5% vrijednosti, dok 54,1% čini biljna proizvodnja u strukturi ukupne poljoprivredne bruto proizvodnje. U razdoblju od 2003.-2017. godine od ukupne površine kopna u poljoprivredne svrhe koristilo se 25,2% ili 1.350.151 ha, najviše površine zauzimaju vrtovi i oranice (63,7%), trajni travnjaci (30,1%),

vinogradi, maslinici, voćnjaci, božićna drvca, povrtnjaci, košaračka vrba i rasadnici ukupno iznose samo 6% korištenih poljoprivrednih površina. Žitarice u prosjeku zauzimaju 59% obradivih površina, dok 13% površina zauzimaju najznačajnije uljarice kao što su soja, uljana repica i soja. U ukupnoj proizvodnji najznačajnije ratarske kulture zauzimaju: pšenica 75%, ječma 60%, kukuruza 50% te oko 90% šećerne repe i soje, a 100% suncokreta.

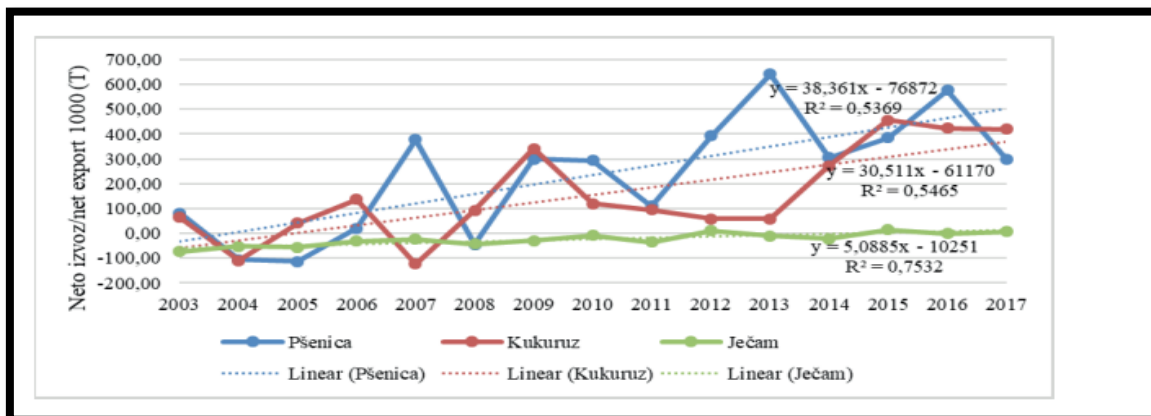
Iljkić i sur. (2019.) su uočili da u promatranom razdoblju od 2003-2017. godine Republika Hrvatska ima pad proizvodnih površina žitarica, dok su uljni i proteinski usjevi u blagoj tendenciji rasta tijekom zadnjih godina. Najdominantnija ratarska kultura je kukuruz te se prosječno uzgajao na 288.727 ha uz variranja tijekom godina. Kukuruz je 2005. imao najveću zasijanu površinu od 318.973 ha nakon toga je u konstantnom padu. Razlozi opadanja površine kukuruza su niski prinosi u nepovoljnim godinama za uzgoj kukuruza i rentabilnost proizvodnje. Prosječni prinos kukuruza je iznosio 6,5 t/ha, dok je najmanji prinos 4,5 t/ha (2003., 2007., 2012.), a najviši prinos je iznosio 8,1 t/ha (2008., 2014.,).

Najvažnija krušna žitarica, pšenica također kao i kukuruz bilježi blagi trend opadanja zasijanih površina, pogotovo u posljedne četiri godine. Rekordno niske vrijednosti se javljaju u 2017. godini sa svega 116.150 ha zasijane površine. Neizvjesnost formiranja cijena i niske cijene otkupa su glavni razlozi smanjenja zasijanih površina. Najmanje pšenice je proizvedeno 2003. godine oko 0,5 milijuna tona, dok se 2012. (999.681 t) i 2016. godine (960.081 t) proizvodnja povećala dvostruko. Za razdoblje od 2003. do 2017. godine prosječan prinos pšenice iznosio je 4,8 t/ha, uz variranja od 3,2 t/ha (2003.) do 5,9 t/ha (2017.) što je oko 84% utvrđuju Iljkić i sur. (2019.).

Kao kod pšenice i kukuruza, zasijanost površina ječma također opada u tom promatranom razdoblju. Prosječan uzgoj ječma bio je na 55 866 ha uz variranja, a najviše ječma je bilo zasijano 2003. preko 65.000 ha, dok je najmanje prosječnog zasijanog ječma 46.000 ha bilo 2011., 2014. i 2015. godine. U Hrvatskoj prosječna proizvodnja ječma bila je 214.643 t uz variranja od 160.203 t (2003.) do 279.106 t (2008.), gdje vidimo variranje u proizvodnji i do 43%. Prosječan prinos ječma je 3,9 t/ha, uz variranje 2,5 t/ha (2003.) do 4,8 t/ha (2017.) gdje je razlika i do 92% više zaključuju Iljkić i sur. (2019.).

Iljkić i sur. (2019.) su utvrdili da u ukupnoj strukturi poljoprivredne proizvodnje imamo porast volumena biljne proizvodnje nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju što je ujedno i značajna promjena ekonomskog okruženja u kojem se nalaze proizvođači. Domaće tržište je u promatranom razdoblju od 2003. do 2017. godine bilo samodostatno žitaricama (pšenicom i kukuruzom) te od 2012. godine postalo je i ječmom. Godine 2016. izvezeno je

žitarica u vrijednosti od 150,3 milijuna eura, a uvoz je iznosio 45,2 milijuna eura, samim time ostaven je suficit od 105,1 milijuna eura. (Slika 1.)

Slika 1. Neto izvoz pšenice, kukuruza i ječma (t) u RH od 2003. do 2007. godine

Izvor: Iljkić i sur. (2019.)

Ulaskom Hrvatske u EU sektor uljarica bilježi veliki rast proizvodnog volumena, posebno kod soje i uljane repice. Samom proizvodnjom nadmašuje se domaća potreba za uljaricama te se dosta sjemena uljarica izvozi u EU gdje se prerađuje. Trendove cijena u EU prate i Hrvatske proizvođačke cijene od 2013. čime se pozitivno tječe na neto izvoz žitarica. Niže domaće cijene i uvjeti poslovanja na jedinstvenom tržištu u odnosu na prosječne cijene EU ostvaruju jačanje neto izvoza ratarskih kultura, takav trend je uviđen i kod drugih članica EU 13, gdje biljna proizvodnja ima pozitivne pokazatelje kao neto izvoznik zaključuju Iljkić i sur. (2019.).

Grgić i sur. (2018.) su utvrdili da vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda zavisi o: razvijenosti prehrambene industrije, domaćoj proizvodnji, stvarnoj i potencijalnoj domaćoj potražnji te promjenama na svjetskom i domaćem tržištu. U vremenskom razdoblju od 2010. do 2017. godine Hrvatska ima negativnu vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda uz godišnja kolebanja tijekom promatranog perioda. Pošto je Hrvatska postala članica EU 1. srpnja 2013. prestali su važiti carinski propisi i drugi sporazumi sa CEFTA-om, ali ostali su važni trgovinski odnosi, pored toga većinu vanjskotrgovinske razmjene Hrvatska ostvaruje sa EU. Tijekom promatranog perioda Hrvatska je s državama CEFTA-e imala pozitivnu bilancu te se to nastavilo i prvih šest mjeseci 2017. Kod žitarica, najzastupljenije kulture su pšenica i kukuruz u razmjeni sa državama CEFTA-e. U prosjeku kod žitarica pšenica je zastupljena 70%, a kukuruz 25%. Kod kukuruza bilježi se deficit od 2 milijuna eura u 2013. i 2014. godine, dok je vanjska trgovina pšenice ostvarivala konstantno

pozitivnu bilancu. Izvozom mesa ostvarene su vrijednosti 51% za svinjsko i 49% za goveđe meso. U ukupnom izvozu vrijednosti promatranih proizvoda u prosjeku čine 6,4%, a uvoz je u prosjeku 4,1% ukupne vrijednosti uvoza iz CEFTA-e. Pokrivenost uvoza izvozom i javlja se u pojedinim godinama kod jaja, mesa i mijeka. (Tablica 1.)

Tablica 1. Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske i CEFTA-e odabranim proizvodima od 2010. do 2017. godine, milijunima eura

		2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	1-6mj 2017.
Žitarice	X	25,158	31,623	48,505	23,050	27,008	37,873	19,093	8,416
	M	1,029	4,373	7,627	11,367	10,396	6,545	5,229	3,304
Meso	X	9,755	5,210	0,126	6,914	6,731	6,087	9,448	3,108
	M	0,439	0,973	0,339	-	0,019	-	-	-
Mlijeko	X	12,105	15,767	14,594	8,376	4,698	5,187	6,215	3,555
	M	12,299	15,495	15,177	11,066	3,945	0,280	0,720	2,166
Jaja peradi	X	0,014	0,036	0,422	-	0,116	0,149	0,096	-
	M	2,366	1,633	2,405	1,322	-	0,168	0,013	-

Izvor: Grgić i sur. (2018.)

Čagalj i sur. (2020.) su utvrdili da se vanjskotrgovinska razmjena tumači kao promet usluga i roba između različitih država. Najvažnije komponente vanjskotrgovinske razmjene su uvoz i izvoz, njihov odnos je jako važan za rast bruto domaćeg proizvoda, a to se vidi po brzom gospodarskom razvoju. Ono što državi najviše donosi dobit jeste izvoz proizvoda s dodatnom vrijednosti te samim time punu zaposlenost i konkurentnost. Odnos izvoza i uvoza iskazuje vanjskotrgovinska bilanca. Pored toga, države koje imaju veću stopu rasta su one s konkurentnim i uspješnim sektorima, razvijenim domaćem tržištem te imaju pristup i drugim inozemnim tržištima.

Čagalj i sur. (2020.) su zaključili da za promatrano razdoblje (2014.-2019.), iznosi 31,85% povećanja. Vrijednost izvoza ukupne robe 2017. godini u razmjeni iznosio je 14,0 milijardu €, a vrijednost ukupne robe uvoza iznosio je 21,9 milijarde €, što predstavlja deficit od 7,9 milijardi €. 479,4 milijuna € odnosno 6,5% je iznosio deficit ukupne robne razmjene u 2017. godine u odnosu na 2016. godinu. Od 2013. do 2018. godine, vrijednost vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iznosilo je 13-14% vrijednosti ukupne robne razmjene Republike Hrvatske, dok pored toga 13-14% vrijednosti izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda zauzima vrijednosti ukupne robne razmjene, a uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda čini 13-14% ukupne uvozne robne razmjene (Tablica 2.).

Tablica 2. Udio robne razmjene poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda RH u ukupnoj robnoj razmjeni s inozemstvom

Godine	Izvoz %	Uvoz %
2014.	13	14
2015.	14	13
2016.	13	13
2017.	14	13
2018.	14	13

Izvor: Čagalj i sur. (2020.)

Čagalj i sur. (2020.) su utvrdili da je od 2014. do 2019. godine Republika Hrvatska je od poljoprivredno-prehrambenih proizvoda najviše uvozila mesa i klaoničkih proizvoda, u 2018. godini u iznosu od 310 milijuna €, odmah nakon mesa su proizvodi na bazi žitarica i škroba u vrijednosti od 208 milijuna €, zatim mlijeko i mliječni proizvodi, jaja i med u vrijednosti od 206 milijuna €. Republika Hrvatska u izvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2018. godini, najviše izvela žitarica u vrijednosti od 144 milijuna €, nakon toga riba, mekušaca, beskralježnjaka i ljuskara u vrijednosti od 136 milijuna € te alkohola, octa i pića u iznosu od 127 milijuna €. Pored pristupanja Hrvatske u EU, BiH je i danas ostala najveći uvoznik poljoprivredno-prehrambenih proizvoda RH. Od 2014 do 2018. godine Hrvatska je izvezla 19% poljoprivredno-prehrambenih proizvoda od ukupnog izvoza u BiH. Žitarice, piće, pekarski, slastičarski proizvodi i piće su najvažniji izvozni proizvodi. Nakon pristupa EU, uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda se smanjio iz BiH, od ukupnog uvoza RH, uvoz iz BiH u RH iznosi 2,5%. Od 2014. do 2018. godine Hrvatska je najviše u BiH izvezla 2017. godine u vrijednosti 1.37 milijardi €, a rekordan uvoz iz BiH u Hrvatsku iznosio je 733 milijuna € u 2018. godini.

Matijašević (2021.) je utvrdila da u 2014. godini stopa rasta izvoza bila je dvostruko veća od stope rasta uvoza samim time, smanjio se deficit robne razmjene te je pokrivenosti uvoza izvozom iznosila 60,5%. U 2015. godini se nastavlja ubrzanje rasta izvoza uvozom, samim time pošto je izvoz rastao po većoj stopi, pokrivenost izvoza uvozom povećao se. U 2016. godini stope rasta bile su jednake, jer se usporio rast izvoza i uvoza te je pokrivenost uvoza izvozom ostala na istoj razini. Godine 2018. se usporava rast izvoza te dolazi do smanjena pokrivenosti uvoza izvozom i najveće stope rasta deficita robne razmjene. Također, 2019. godine povećava se pokrivenost uvoza izvozom, a u 2020. godini se smanjuje. Trend povećanje deficita Hrvatska ima nakon pristupanja EU, dok je pokrivenost uvoza izvozom bila veća nego prije članstva u EU (Tablica 3.).

Tablica 3. Robna razmjena Hrvatske s inozemstvom, mil. kuna, 2012-2020.

GODINA	IZVOZ	Stopa rasta (%)	UVOZ	Stopa rasta (%)	SALDO ROBNE RAZMJENE	POKRIVENOST UVOZA IZVOZOM (%)
2012.	72.381	9,8	121.899	0,7	-49.518	59,4
2013.	72.595	0,3	125.052	2,6	-52.457	58
2014.	79.099	9	130.673	4,5	-51.574	60,5
2015.	87.772	11	140.748	7,7	-52.976	62,4
2016.	92.763	5,7	148.475	5,5	-55.712	62,5
2017.	104.602	12,8	163.314	10	-58.712	64
2018.	107.913	3,2	176.216	7,9	-68.303	61,2
2019.	112.878	4,6	185.197	5,1	-72.319	62,0
2020.	112.131	-0,7	172.433	-6,9	-60.302	60,6

Izvor: Matijašević (2021.)

Matijašević (2021.) zaključuje da tijekom 2020. godine Republika Hrvatska ima bolje rezultate u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda nego u 2019. godini. Deficit je smanjen za 31,5% (388 milijuna eura) jer je veći izvoz, a manji uvoz. Rast od 8,8% (2,35 milijuna eura) izvoza, a pokrivenost uvoza izvozom porasla je s 64% na 74%. Također usporavanje uvoza i smanjenje deficita poljoprivredno-prehrambenih proizvoda posljedica su pada turizma, točnije smanjene potrošnje zbog pandemije bolesti COVID-19. U ukupnoj robnoj razmjeni, udio izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je porastao s 14% (2019.) na 16% (2020.). ulaskom u EU uvoz se povećao za 1,5%, a izvoz dva puta više. Hrvatska najviše uvozi mesa i mesnih proizvoda (10,9% ukupnog uvoza, zatim žitarice i škob (8,6% od ukupnog uvoza), hrana za životinje (7,6%), mlijeko, med i jaja (7,7%) i piće (7,4%). Dok pored toga, u izvozu najvažniji proizvodu su: žitarice (13,5% ukupnog izvoza), ribe (8,1%), prehrambeni proizvodi višeg stupnja prerade (9,4%), uljarice (7,6%), proizvodi od žitarica i škoba (7,7% ukupnog izvoza). U 2020. godine u odnosu na 2019. godinu, prosječne izvozne i uvozne cijene sezonskog povrća i svih kategorija voća su se povećale, dok s druge strane imamo pad prosječnih izvoznih i uvoznih cijena mlijeka i mliječnih prerađevina te mesa.

U zajedničkom tržištu EU, Hrvatska kao mala poljoprivredna država treba mijenjati strukturu proizvodnje, jer izvozi sirovine, a uvozi proizvode s visokom dodatnom vrijednosti (mlijeka i mliječnih proizvoda, mesa). U robnoj poljoprivredno-prehrambenoj proizvodnji najveći suficit RH ostvaruje s Italijom, Rusijom, BiH i Japanom, dok se najveći deficit ostvaruje sa Nizozemskom, Španjolskom, Njemačkom, Mađarskom i Poljskom. S tim državama ostvaruje se najveći deficit jer su to pretežito u pitanju veliki proizvođači prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda zaključuje Matijašević (2021.).

Matijašević (2021.) tvrdi da imamo pad proizvodnje u prehrambeno-prerađivačkoj djelatnosti, pogotovo u proizvodnji pića. U proizvodnji prehrambenih proizvoda, godišnja stopa promjene imamo smanjenje volumena proizvodnje od 1,9% u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu, a u proizvodnji pića 18,8%. Ukupna industrijska proizvodnja ima pad od 3,4%. Povećanjem i restrukturiranjem obujma proizvodnje, u prehrambeno-prerađivačkoj industriji i poljoprivredi sa povećanjem konkurentnosti i produktivnosti koje bi se ostvarile boljim osluškivanjem preferencija potrošača i ulaganjem u novu tehnologiju. Također, tu situaciju može popraviti i razvojni program Europske unije u okviru Zajedničke poljoprivredne politike i fondova u sklopu regionalne i kohezijske politike Europske unije te domaćim razvojnim programima od kojih imaju velika očekivanja članice Udruženja prehrambeno-prerađivačke industrije i Udruženja poljoprivrede.

3. MATERIJAL I METODE

Za pisanje diplomskog rada koristila sam svu dostupnu znanstvenu i stručnu literaturu iz područja tržišta i vanjske trgovine. Pomoću recentne literature analizirala sam proizvodnju, cijene, vrijednosti proizvodnje, uvoz, izvoz, carine, samodostatnost primarnih (pšenica, kukuruz, ječam) i prerađenih (meso, mlijeko, pivo, suncokretovo ulje) poljoprivrednih proizvoda kroz vremensko razdoblje od 2015. do 2020. godine.

3.1. Baze podataka

Također, za istraživanje strukture i bilance koristila sam dostupne baze podataka: Eurostat, TISUP te Državni zavod za statistiku.

Eurostat odnosno europska statistika predstavlja statistički ured Europske unije, služi za objavu kvalitetnih statističkih pokazatelja i podataka iz cijele Europe kojima se omogućuje usporedba između država i regija. Odgovoran je za razvoj usklađenih definicija, metodologiju i klasifikaciju za izradu službene europske statistike i to sve u suradnji s nacionalnim statističkim tijelima. Također, služi za sastavljanje europskih statističkih podataka na raspolaganje građanima i donositeljima odluka na internetskim stranicama Eurostata te za izračun agregiranih podataka za Europsku uniju i europodručje korištenjem informacija koje su prikupljene prema usklađenim normama. Sve publikacije su podijeljene na 9 tematskih zbirki: Ekonomija i financije; opća statistika; poljoprivreda i ribarstvo; vanjska trgovina; znanost i tehnologija; transport; industrija, trgovina i usluge; populacija i socijalni uvjeti; okoliš i energija. (Eurostat, 2022.)

Državni zavod za statistiku, (skraćena DZS) predstavlja nositelja, koordinatora i diseminatora sustava službene statistike Republike Hrvatske. Glavni je predstavnik nacionalnog statističkog sustava pred međunarodnim i europskim tijelima nadležnima za statistiku. Državna upravna organizacija koja obavlja poslove u skladu s odredbama Zakona o službenoj statistici (NN, BR. 25/20). Sva njihova statistička istraživanja obavljaju se na temelju statističkih aktivnosti i godišnjih provedbenih planova Republike Hrvatske. Misija DZS-a jeste prikupiti pravodobne i kvalitetne statističke podatke, dok inovativna, relativna statistika koja vjerodostojno prikazuje stanje ekonomskih i društvenih pojava predstavlja viziju Državnog zavoda za statistiku (DZS, 2022.).

TISUP, odnosno tržišni informacijski sustav u poljoprivredi započeo je s radom još 1995. godine. TISUP predstavlja bazu podataka koja obrađuje 12 grupa proizvoda gdje se podaci skupljaju: tjedno za perad i jaja, žitarice i uljarice, mliječne proizvode, goveđe, svinjske i janjeće trupove, banane i maslinovo ulje, voće i povrće nacionalne proizvodnje, na tržnicama, veletržnicama i u prodavaonicama; svaka dva tjedna za meso i mesne prerađevine, stoku na otkupnim mjestima i stočnim sajmovima; za šećer, stočnu hranu i sirovo mlijeko na mjesečnoj razini; za mesne industrije na svaka dva mjeseca te za duhan na godišnjoj razini. Temeljem tih prikupljenih informacija priprema se izvještaj o stanju na poljoprivrednom tržištu. Njegova izuzetno bitna zadaća je pružiti pravovaljanu informaciju o tržištu poljoprivrednih proizvoda zbog povećanja preglednosti na internacionalnoj, nacionalnoj i regionalnoj razini. Također, izvještaji o tendencijama, cijenama i stanju na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda utječe se na poslovne i marketinške planove te studije izvodljivosti itd. (TISUP, 2022.)

3.2. Metode istraživanja

Od metoda za istraživanje diplomskog rada koristila sam standardne matematičko-statističke metode kao što su: prosjeci, stopa rasta/pada, standardna devijacija, kao i metode deskripcije, komparacije, analize i sinteze.

Čendo Metzingeri i Toth (2020.) utvrdili su da metoda deskripcije predstavlja opis pojava i predmeta kao i njihovih odnosa i veza koje se istražuju. Predstavlja detaljno opisivanje pojava, činjenica i podataka čime bi se povećala točnost i objektivnost u svim drugim fazama istraživanja.

Metoda komparacije jeste postupak kojim se među predmetima, događajima i pojavama pokušava uočiti razlika ili sličnost. Prvenstveno komparacijom se utvrđuju zajednička obilježja ispitivane pojave, pored toga i njihove razlike zaključuju Čendo Metzingeri i Toth (2020.).

Metoda analize predstavlja traženje posljedice, veza i uzroka, samim time izvođenje zaključaka pomoću rastavljanja cjelovitoga na sastavne elemente. Točnije, analiza jeste postupak rastavljanje složenih pojava, predmeta i ideja na njihove sastavne elemente utvrđuju Čendo Metzingeri i Toth (2020.).

Metoda sinteze jeste postupak objedinjavanja, odnosno obrnuti postupak od analize. Sinteza je postupak kojim se pojedinačni dijelovi ili jednostavnije misaone tvorevine spajaju u cjelinu, točnije složenije misaone tvorevine zaključuju Čendo Metzingeri i Toth (2020.).

4. REZULTATI

4.1. Poljoprivreda Republike Hrvatske

Gospodarska djelatnost jeste poljoprivreda pomoću koje se uzgajaju i prerađuju životinje i biljke te joj je primarna uloga proizvodnja hrane za ljude i životinje. Prema Državnom zavodu za statistiku, u Republici Hrvatskoj u 2020. godini korišteno je 1.506.205 ha poljoprivrednog zemljišta. Najzastupljenije korištene površine su oranice i vrtovi koji čine udio od 59% u ukupnom korištenom poljoprivrednom zemljištvu odnosno 888.928 ha, nakon toga su trajni travnjaci s udiom od 35,6% odnosno 563.683 ha. Voćnjaci zauzimaju udio od 2,4% točnije 36.046 ha, vinogradi 21.454 ha, u ukupnom korištenom poljoprivrednom zemljištvu 1,4%, a maslinici zauzimaju udio 1,3% točnije 20.282 ha. Rasadnici su zastupljeni s površinom 576 ha, dok povrtnjaci zauzimaju 1.777 ha i košaračka vrba 459 ha su najmanje zastupljeni.

Tablica 4. Površina korištenog poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine

ha	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Korištena poljoprivredna površina	1.537.629	1.546.019	1.496.663	1.485.645	1.504.445	1.506.205
Oranice i vrtovi	841.939	872.406	815.323	803.902	822.809	888.928
Povrtnjaci	2.150	1.885	1.848	1.848	1.848	1.777
Trajni travnjaci	618.070	600.000	607.555	607.555	606.129	536.683
Voćnjaci, vinogradi i maslinici	74.799	71.060	71.217	71.645	72.964	77.782
Rasadnici	310	342	382	357	355	576
Košaračka vrba	361	326	338	338	340	459

Izvor: DZS, obrada: autor

Tablica 4. prikazuje da su se površine oranica i vrtova u 2020. godini povećane za 66.119 ha odnosno za 8% u odnosu na 2019. godinu, vinograda za 1.630 ha (8,2%), maslinika 1.676 ha (9%), košaračke vrbe 119 ha (35%), voćnjaka 1.512 ha (4,4%) te rasadnika 221 ha (u udiu oko 62,3%), dok ostale kategorije poljoprivrednog zemljištva prikazuju

smanjenje površina. U promatranom razdoblju od 2015. do 2020. godine, Republika Hrvatska najviše korištene zastupljenje poljoprivredne površine bilježi 2016. godine s 1.546.019 ha, dok je najmanja korištena 2018. godine s 1.485.645 ha. Od toga najzastupljenije su oranice i vrtovi 2020. godine s 888.928 ha, a najmanje 2018. godine s 803.902 ha. Nakon toga slijede trajni travnjaci s kojih je u 2015. godini bilo najviše s 618.070 ha te imaju trend smanjenja u svakoj narednoj godini i najmanje zabilježeno je 2020. godine s 536.683 ha. Pored trajnih travnjaka zastupljeni su voćnjaci, vinogradi i maslinici koji su najzastupljeniji 2020. godine s 77.782 ha, a najmanje ih je bilo 2016. godine s 71.060 ha. U ukupnoj površini korištenog poljoprivrednog zemljišta Republike Hrvatske najmanje su zastupljeni rasadnici, iako ih je 2020. godine bilo najviše s 576 ha, a 2015. godine najmanje s 310 ha te tu možemo vidjeti pozitivni trend povećanja površina. Osobe starije životne dobi su najzastupljeniji u strukturi poljoprivrednog gospodarstva, nositelji stariji od 65 čine 68.198 gospodarstava (u ukupnom udiu zauzimaju 39,9%), a nositelji starosti do 41 godine čine 21.995 gospodarstava (u ukupnom udiu 12,8%) prema podacima iz Upisnika, 2021

Poljoprivreda se dijeli u dvije glavne grane: biljna i stočarska proizvodnja. Biljna proizvodnja u ukupnoj vrijednosti poljoprivredne proizvodnje zauzima 59% u 2020. godini, dok stočarstvo zauzima 34%. U Republici Hrvatskoj u ukupnoj vrijednosti poljoprivredne proizvodnje po proizvodima prevladavaju žitarice, svinje, mlijeko, goveda, uljarice, krmno bilje, vino, cvijeće, povrće i bilje čine oko 75%. Biljna proizvodnja je 2018. godine imala najveći udio i činila 60% u ukupnoj vrijednosti poljoprivredne proizvodnje, a 2015. i 2017. godine imala najmanji udio od 57%. U ukupnoj vrijednosti poljoprivredne proizvodnje 2015., 2016. i 2019. godine stočarstvo je činilo 36%, dok je 2018. godine činilo najmanje od 33%. (Tablica 5.)

Tablica 5. Struktura vrijednosti poljoprivredne proizvodnje Republike Hrvatske po sektorima, razdoblje od 2013. do 2020. godine

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Biljna proizvodnja	57%	58%	57%	60%	58%	59%
Stočarstvo	36%	34%	36%	33%	36%	34%
Poljoprivredne usluge	4%	4%	4%	4%	4%	4%
Sekundarne djelatnosti	3%	3%	3%	3%	3%	3%

Izvor: DZS, obrada: autor

Najveći bruto domaći proizvod (Tablica 6.) Republike Hrvatske u promatranom razdoblju (od 2015. do 2020. godine) bio je 2019. godine i iznosio je 402.332 milijuna kuna sa stopom rasta od 2,9%, dok je najmanji bruto domaći proizvod iznosio 339.663 milijuna kuna sa stopom rasta od 2,4% 2015. godine. Bruto domaći proizvod 2020. godine iznosi 371.517 milijuna kuna te je manji u odnosu na 2019. godinu oko 8%. Situacija izazvana COVID-19, utjecala je i na druge države te su i one imale pad BDP-a, pored toga Europska Unija je imala pad od 5,9% u odnosu na 2019. godinu. Udio BDV-a (bruto dodana vrijednost) u BDP-u bila je najveća u 2020. godini s 2,34% (zbog primarnih djelatnosti, poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, građevinarstva, obrazovanja, javne uprave i obrane). Pad BDP-a najvećim dijelom ostvaren je zbog uslužnih djelatnosti (priprema i usluživanje hrane, prijevoz i skladištenje, trgovine na veliko i malo itd.). Udio BDV-a u BDP-u bio je najmanji 2015. godine s 1,98%. (Tablica 7.)

Tablica 6. Bruto domaći proizvod i realne stope rasta Republike Hrvatske i EU, razdoblje od 2013. do 2020. godine

Milijun eura	Bruto domaći proizvod RH	Bruto domaći proizvod EU	Realna stopa rasta RH	Realna stopa rasta EU
2015.	44.616	14.855.285	2,4	2,3
2016.	46.616	14.985.323	3,5	2,0
2017.	49.094	15.412.117	3,4	2,8
2018.	51.625	15.915.733	2,8	2,1
2019.	53.937	16.452.066	2,9	1,8
2020.	49.283	13.381.341	-8,0	-5,9

Izvor: DZS i Eurostat, obrada: autor

Tablica 7. Bruto domaći proizvod Republike Hrvatske i udio BDV poljoprivrede, razdoblje od 2015. do 2020. godine

Milijun kuna	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Bruto domaći proizvod	339.696	351.169	366.426	382.965	402.337	371.517
Udio BDV poljoprivrede u BDP%	1,98	2,08	1,99	2,10	2,09	2,34

Izvor: DZS, obrada: autor

U promatranom razdoblju 2015. do 2020. godine indeks potrošačkih cijena povećao se za 0,6%. Kao što vidimo iz navedene tablice imamo povećanje potrošačkih cijena u 2020. godini hrane za 1,4%, kruha i žitarica 0,8%, mesa 5,9%, mlijeka, sira i jaja za 1,2%, prehrambenih proizvoda za 1,4% te alkoholnih pića za 0,6% u odnosu na 2015. godinu. Dok s druge strane u 2020. godini imamo smanjenje ulja i masti za 3,3% te piva za 2,1% u odnosu na 2015. godinu (Tablica 8.).

Tablica 8. Indeksi potrošačkih cijena hrane i alkoholnih pića u Republici Hrvatskoj, razdoblje 2015. do 2020. godine

n-1=100	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Indeksi potrošačkih cijena ukupno	99,5	98,9	101,1	101,5	100,8	100,1
Hrana i bezalkoholna pića	100,4	99,5	102,9	101,0	99,9	101,9
Hrana	100,3	99,3	103,0	101,0	99,8	101,8
Kruh i žitarice	100,0	100,6	99,8	101,3	102,5	100,8
Meso	98,6	98,2	103,5	100,6	99,1	104,5
Mlijeko, sir i jaja	98,2	96,6	106,0	101,3	100,0	99,4
Ulja i masti	101,3	101,4	103,8	103,7	99,2	97,9
Prehrambeni proizvodi, d. n.	100,5	101,7	102,3	101,9	101,5	102,0
Alkoholna pića	101,7	101,3	101,1	100,9	101,1	102,4
Pivo	102,5	101,0	101,4	101,3	101,3	100,3

Izvor: DZS, obrada: autor

Vanjskotrgovinska razmjena Republike Hrvatske u promatranom razdoblju od 2015. do 2020. godine najveća je bila 2019. godine gdje je izvoz iznosio 113 milijardi kuna, a uvoz 185 milijardi kuna. (Tablica 9.) U istoj godini deficit robne razmjene iznosio je 72 milijardi kuna te je pokrivenost uvoza izvozom 61%. Najmanja vanjskotrgovinska razmjena bila je 2015. godine gdje je uvoz iznosio 139,8 milijardi kuna, a izvoz 87,6 milijardi kuna. Deficit robne razmjene iznosio je 52,2 milijardi kuna, a pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 62,6%. Republika Hrvatska najveću vanjskotrgovinsku razmjenu ima sa državama članica EU-a, među najvažnijima su: Slovenija, Njemačka i Italija. Robna razmjena s državama članica EU-a čini oko 80% ukupnog uvoza te oko 70% ukupnog izvoza. Pored tržišta EU, Hrvatska također ima robnu razmjenu s trećim zemljama koja čini oko 20% ukupnog

uvoza i 30% ukupnog izvoza. Također, Hrvatska ima značajnu vanjskotrgovinsku razmjenu s Srbijom i Bosnom i Hercegovinom.

Tablica 9. Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske s inozemstvom u vremenskom razdoblju od 2015. do 2020. godine

Milijardi kuna	IZVOZ	UVOZ	VANJSKO TRGOVINSKA BILANCA	Pokrivenost uvoza izvozom %
2020.	112	172	60	65%
2019.	113	185	72	61%
2018.	107,9	176,2	68,3	61,2%
2017.	105	164,3	59,3	64%
2016.	92,2	147,2	55,01	62,6%
2015.	87,6	139,8	52,2	62,4%

Izvor: DZS, obrada: autor

Hrvatska je 2020. godine imala najveću vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, u vrijednosti izvoz od 2.401.219 milijuna eura, dok je uvoz bio u vrijednosti od 3.279.673 milijuna eura te je deficit razmjene iznosio 878,5 tisuća eura. Vanjskotrgovinska bilanca razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda 2020. godine iznosi oko 11%, s tim da je vrijednost uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda 14,31% vrijednosti ukupne uvozne razmjene te vrijednost izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda 16,12% vrijednosti ukupne izvozne razmjene. Najmanju vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda imala je 2015. godine gdje je vrijednost izvoza bila 1.575.938 milijuna eura, a vrijednost uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iznosila 2.547.429 milijuna eura, vanjskotrgovinska bilanca razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ostvarila je deficit s 971.491 tisuća eura (Tablica 10.).

Hrvatska najviše vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno prehrambenih proizvoda ostvaruje s državama CEFTA-e i Europske unije. Najbitnijih deset izvoznih država za Hrvatsku su: Italija, Bosna i Hercegovina, Njemačka, Slovenija, Srbija, Poljska, Mađarska, Kosovo, Austrija i Rumunjska gdje ostvaruje vrijednost izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda oko 76%. S druge strane najvažnije zemlje uvoza za Hrvatsku su: Nizozemska, Njemačka, Mađarska, Rumunjska, Poljska, Italija, Austrija, Slovenija, Španjolska i Srbija, s kojima ostvaruje oko 77% ukupnog uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. (Ministarstvo poljoprivrede, 2020.)

Tablica 10. Pregled poljoprivredne razmjene, razdoblje od 2015. do 2020. godine

Godina	tisuću EURA (000)			Udio poljoprivredne razmjene u ukupnoj razmjeni (%)		Godišnja stopa promjene (%)		Vrijednost vanjskotrgovinske razmjene poljo.-prehr proizvoda (%)
	Izvoz	Uvoz	Bilanca	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Bilanca
2015.	1.575.938	2.547.429	-971.491	13,67	13,78	17,94	9,58	13,4%
2016.	1.784.166	2.657.254	-873.088	14,49	13,48	13,21	4,31	13,9 %
2017.	1.917.459	2.963.329	-1.045.870	13,68	13,54	7,47	11,52	13,3 %
2018.	2.082.372	3.094.027	-1.011.655	14,32	13,03	8,60	4,41	13,5%
2019.	2.217.682	3.480.079	-1.262.397	14,56	13,93	6,50	12,50	14,2 %
2020.	2.401.219	3.279.673	-878.454	16,12	14,31	8,28	5,78	11,0%.

Izvor: DZS, obrada: autor

U vanjskotrgovinskoj razmjeni Hrvatska najviše izvozi poljoprivredno-prehrambene proizvode kao što su: pšenica, kukuruz, soja, čokolada, cigarete, duhan, začini, pripravci za umak, živa goveda. Samim time, najviše uvozni poljoprivredno-prehrambeni proizvodi su: svinjsko meso, mlijeko i vrhnje, kruh, kolači i torte, hrana za pse i mačke, piće, voće i povrće te alkohola i jaja. (Privredni, 2021.)

4.2. Karakteristike tržišta poljoprivrednih primarnih proizvoda u Republici

Hrvatskoj

U nastavku diplomskog rada, objasnit ću važnosti poljoprivredno primarni proizvoda. Najbitniji primarni proizvodi su: kukuruz, pšenica i ječam. Daljnim istraživanjem ću vam otkriti zašto su ove tri kulture su vrlo bitne u Hrvatskoj poljoprivredi.

4.2.1. Kukuruz

Kukuruz (Slika 2.) je najrasprostranjenija žitarica (*Zea mays*) iz obitelji trava (*Poacea*) i potječe iz Amerike. Ova prehrambena kultura uzgaja se i koristi u kao hrana za ljude, stoku, kao sirovina u industriji te kao biogorivo. Kukuruz jeste visoka jednogodišnja biljka sa uspravnim, čvrstom stabljikom, ima uske listove koji su naizmjenice raspoređeni na suprotnim stranama stabljike. Muški i ženski cvjetovi kukuruza su odvojeni, plod mu je klip sa zrnjem koje je inače žute ili bijele boje (Britannica.com, 2022.).

Slika 2. Kukuruz

Izvor: <https://www.google.com/search?q=kukuruz>

U promatranom razdoblju od 2015. do 2020. godine najveća proizvodnja kukuruza bila je 2020. godine i iznosila je 2.430.598,0 t na 288.398,0 ha površine, a prinos po hektaru je bio 8,4 t/ha. Najmanja proizvodnja je bila 2017. godine 1.559.638,0 t na površini od 247.119,0 ha, dok je prinos te godine iznosio 6,3 t/ha. Kao što možemo vidjeti iz tablice 11. proizvodnja kukuruza 2020. godine u odnosu na 2015. godinu povećana za 42,2%, a žetvena površina povećana za 9,3%, dok je prinos veći za 29,3%.

Tablica 11. Žetvena površina, proizvodnja i prirod kukuruza u vremenskom razdoblju od 2015. do 2020. godine hektarima, tonama i t/ha, Republika Hrvatska

Kukuruz	Površina (ha)	Proizvodnja (t)	Prinos (t/ha)
2020.	288.398,0	2.430.598,0	8,4
2019.	255.887,0	2.298.316,0	9,0
2018.	235.352,0	2.147.275,0	9,1
2017.	247.119,0	1.559.638,0	6,3
2016.	252.072,0	2.154.470,0	8,5
2015.	263.970,0	1.709.152,0	6,5

Izvor: DZS, obrada: autor

Ukupna domaća potrošnja kukuruza najveća je bila 2016. godine sa 1.680,25 t, dok je najmanja bila 2015. godine s 1.256,65 t. 2020. godine ukupna domaća potrošnja se povećala za 7,2% u odnosu na 2015. godinu. Ljudska potrošnja po glavi stanovnika bila je najveća 2016. godine s 11,88 kg, dok je najmanja 2020. godine s 6,31 kg. Kao što možemo primjetiti iz tablice 12. ljudska potrošnja po glavi stanovnika se smanjila za 43% 2020. godine u odnosu na 2015. godinu.

Tablica 12. Prikaz potrošnje, samodostatnosti i cijene kukuruza u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine

Bilanca kukuruza u tis. tona	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Ukupna domaća potrošnja	1.256,65	1.680,25	1.281,67	1.532,92	1.498,77	1.347,98
Ljudska potrošnja	46,77	49,30	26,11	44,02	28,89	25,46
Industrijska potrošnja	14,05	13,18	12,58	13,18	12,79	7,24
Ljudska potrošnja po glavi stanovnika (kg)	11,16	11,88	6,35	10,80	7,12	6,31
Stupanj samodostatnosti (%)	136,01	128,22	121,69	140,08	153,35	180,31
Veleprodajne cijene (kn/kg)	1,06	1,03	1,08	1,08	1,04	1,1

Izvor: DZS i TISUP, obrada: autor

Hrvatska je samodostatna u proizvodnji kukuruza, najveća samodostatnost je bila 2020. godine i iznosila je 180,31%, dok je najmanja bila 2017. godine gdje je iznosila 121,69%. Samodostatnost se povećala za 33%, 2020. godine u odnosu na 2015. godinu. Najveća veleprodajna cijena kukuruza je bila 2020. godine i iznosilo je 1,1 kn/kg, a najmanja je bila 2016. godine gdje je cijena iznosila 1,03 kn/kg. Veleprodajna cijena se povećala za 4% 2020. godine u odnosu na 2015. godinu (Tablica 12.)

Hrvatska je u promatranom periodu od 2015. do 2020. godine najveću vanjskotrgovinsku razmjenu imala sa zemljama EU i CEFTA-E. Godine 2020. Hrvatska je imala najveću vanjskotrgovinsku razmjenu prema zemljama EU gdje je izvezla 1.176.965 t (odnosno

1.176.965.688,59 kg) u vrijednosti od 187.9 milijuna eura, a uvezla je 56.131 t (56.131.369,39 kg) u vrijednosti od 25.542 milijuna eura, samim time ostvaren je suficit od 162.407 milijuna kuna. Dok je najmanji izvoz bio 2017. godine prema zemljama EU s 496.875 t (odnosno 419.698.551,38 kg) u vrijednosti od 72.3 milijuna eura, a uvezla je 24.179 t (24.279.427,98 kg) u vrijednosti od 22.5 milijuna eura te je ostvaren suficit od 49.7 milijun eura. Najveći izvoz Hrvatske prema zemljama CEFTA-E bio je 2015. godine gdje je izvezeno 60.103 t (60.103.852,00 kg) u vrijednosti od 12.6 milijuna eura, a uvezla je 13.160 t (odnosno 13.160.007,77 kg) u vrijednosti 3.5 milijuna eura te je ostvaren suficit od 9.07 milijuna eura. Dok je najmanji izvoz Hrvatske prema zemljama CEFTA-E bio 2018. godine s 19.706 t (odnosno 60.103.852,00 kg) u vrijednosti od 6,6 milijuna eura, a uvezla je 15.454 t (odnosno 15.454.049,57 kg) u vrijednosti od 4.2 milijuna eura, čime je ostvarila suficit od 2,4 milijuna eura. (Tablica 13.)

Prema podacima iz Službenog lista Europske unije (2020.) tarifni broj kukuruza je 1005, takva roba obuhvaća podbrojeve i sadrži pozivanje na: povoljnije tarifno postupanje koje ovisi o uvjetima iz odgovarajućih propisa i ispunjavanju formalnosti. Nadalje, carina po jedinstvenoj stopi od 2,5% *ad valorem* naplaćuje se na robu koja sadrži: pošiljke koje jedna fizička osoba šalje drugoj fizičkoj osobi ili osobna prtljaga putnika, pod uvjetom da takva roba nije komercijalne naravi pri uvozu. Stopa carine od 2,5% se primjenjuje kada vrijednost robe ne prelazi 700 € po putniku ili pošiljci prilikom plaćanja uvozne carine. Jedinstvena stopa carine se ne primjenjuje za robu gdje važi stopa carine u popisu carinskih stopa „slobodno“. Ugovorna stopa carine (%) kukuruza- slobodno, što znači da se za njega ne primjenjuje jedinstvena stopa carine od 2,5% *ad valorem*.

Tablica 13. Prikaz izvoza i uvoza kukuruza Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E od 2015. do 2020. godine

Kukuruz Tarifni broj 1005		ZEMLJE EU		ZEMLJE CEFTA-E	
		IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
2020.	Količina u kg	1.176.965.688,59	56.131.369,39	26.766.912,37	19.769.335,89
	Vrijednost u kn	1.415.929.196	191.323.129	60.779.956	41.955.573
	Vrijednost u eurima	187.949.686	25.542.476	8.124.299	5.593.012
2019.	Količina u kg	832.413.597,40	15.864.355,76	50.073.229,93	25.838.918,61
	Vrijednost u kn	965.609.304	229.914.358	80.511.378	43.086.599
	Vrijednost u eurima	130.074.374	30.982.745	10.865.956	5.819.309
2018.	Količina u kg	496.875.853,30	25.274.143,76	19.706.764,64	15.454.049,57
	Vrijednost u kn	623.629.326	158.152.055	49.272.095	31.408.826
	Vrijednost u eurima	84.003.143	21.226.351	6.628.465	4.228.566
2017.	Količina u kg	419.698.551,38	24.279.427,98	29.719.258,87	4.870.238,42
	Vrijednost u kn	540.747.797	169.587.635	59.327.017	17.397.322
	Vrijednost u eurima	72.327.643	22.599.764	7.943.030	2.325.312
2016.	Količina u kg	460.672.916,77	7.502.256,08	20.342.157,11	13.210.377,01
	Vrijednost u kn	568.526.544	102.431.991	49.821.732	31.246.290
	Vrijednost u eurima	75.446.561	13.478.743	6.583.114	4.138.737
2015.	Količina u kg	424.750.369,04	45.650.681,02	60.103.852,00	13.160.007,77
	Vrijednost u kn	531.672.292	211.839.015	96.461.387	27.089.801
	Vrijednost u eurima	69.714.748	27.708.279	12.612.877	3.533.889

Izvor: DZS, obrada: autor

4.2.2. Pšenica

Pšenica (*Triticum*) je jedna od najvažnijih i najstarijih žitnih trava iz obitelji *Poaceae*, najviše se uzgaja i koristi za izradu kruha, tjestenine (špagete, makaroi itd.), brašna i kolača. Veliki značaj ima u mlinarstvu, farmaceutskoj i prehrambenoj industriji. Stabljika se razvija od 1 do 1,5 m visine. Na vrhu vlati nalazi se klas, u klasu se klasići sastoje od nekoliko cvjetova i pljevice. (Slika 3.) Zrno pšenice ima dlakavi vršak i duboku brazdu, te kada je zrelo ispada iz pljeve, može biti bijele do crvene boje ovisno o sorti pšenice. (Britannica.com, 2022.)

Slika 3. Pšenica

Izvor: <https://www.google.com/search?q=p%C5%A1enica&source>

Tablica 14. Žetvena površina, proizvodnja i prirod pšenice u vremenskom razdoblju od 2015. do 2020. godine hektarima, tonama i t/ha, Republika Hrvatska

Pšenica	Površina (ha)	Proizvodnja (t)	Prinos (t/ha)
2020.	145.053,0	849.656,0	5,9
2019.	141.602,0	789.950,0	5,6
2018.	135.708,0	738.363,0	5,4
2017.	116.150,0	682.322,0	5,9
2016.	168.029,0	960.081,0	5,7
2015.	140.986,0	758.638,0	5,4

Izvor: DZS, obrada: autor

Hrvatska je najveću proizvodnju pšenice imala 2016. godine i iznosila je 960.081 t na površini od 168.029 ha, a prinos po hektaru je bio 5,7 t/ha. Najmanja proizvodnja 2018. godine 738.363 t na 135.708 ha površine te je prinos po hektaru bio 5,4 t/ha. Proizvodnja pšenice u 2020. godini se povećala za 11% u odnosu na 2015. godinu, a žetvena površina je veća za 2,8%, dok je prinos veći za 9,2% (Tablica 14.).

Tablica 15. Prikaz potrošnje, samodostatnosti i cijene pšenice Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine

Bilanca pšenice u tis. tona	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Ukupna domaća potrošnja	661,87	661,20	614,10	519,90	643,03	479,12
Ljudska potrošnja	476,22	482,25	460,71	326,84	468,95	326,26
Industrijska potrošnja	-	-	-	-	-	-
Ljudska potrošnja po glavi stanovnika (kg)	113,66	116,20	112,09	94,64	115,56	80,84
Stupanj samodostatnosti (%)	114,62	145,20	111,97	143,18	123,48	179,98
Veleprodajne cijene (kn/kg)	1,22	0,98	1,09	1,16	1,22	1,19

Izvor: DZS i TISUP, obrada: autor

Najveća ukupna domaća potrošnja pšenice bila je 2015. godine s 661,87 t, dok je najmanja bila 2020. godine i iznosila je 479,12 t. Ukupna domaća potrošnja se smanjila za 28% 2020. godine u odnosu na 2015. godinu. Ljudska potrošnja po glavi stanovnika je bila 2016. godine s 116,20 kg, a najmanja je bila 2020. godine s 80,84 kg. Samim time, ljudska potrošnja po glavi stanovnika se smanjila za 29%, 2020. godine u odnosu na 2015. godinu (Tablica 15.) Hrvatska je samodostatna u proizvodnji pšenice, najveća samodostatnost je bila 2020. godine s 179,98%, a najmanja je bila 111,97% 2017. godine. U promatranom razdoblju samodostatnost se povećala za 57% (2020. godine u odnosu na 2015. godinu). Kao što vidimo iz tablice 15. veleprodajna cijena pšenice iz godine u godinu varira, također 2015. i 2019. godine veleprodajna cijena pšenice bila je najveća i iznosila je 1,22 kn/kg, a najniža cijena pšenice bila je 2016. godine s 0,98 kn/kg. Veleprodajna cijena pšenice 2020. godine se smanjila za 2,5% u odnosu na 2015. godinu.

Tablica 16. Prikaz izvoza i uvoza pšenice Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E od 2015.-2020. godine

Pšenica Tarifni broj 1001		ZEMLJE EU		ZEMLJE CEFTA-E	
		IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
2020.	Količina u kg	430.355.580,00	133.719.831,35	116.337.837,06	6.499.461,50
	Vrijednost u kn	570.596.699	184.588.777	147.886.423	10.382.693
	Vrijednost u eurima	75.784.489	24.583.959	19.648.941	1.371.944
2019.	Količina u kg	227.980.059,24	115.702.362,58	134.008.923,10	6.991.292,00
	Vrijednost u kn	279.934.119	176.954.696	173.275.430	9.945.915
	Vrijednost u eurima	37.832.921	23.850.886	23.422.980	1.345.319
2018.	Količina u kg	422.810.638,93	93.601.001,50	66.747.303,25	69.634.066,00
	Vrijednost u kn	553.351.954	125.935.880	84.851.986	85.316.593
	Vrijednost u eurima	74.702.977	16.970.965	11.471.596	11.517.234
2017.	Količina u kg	272.644.321,19	116.087.141,56	91.101.736,00	3.245.950,00
	Vrijednost u kn	342.004.009	143.293.079	105.948.217	3.841.315
	Vrijednost u eurima	45.946.728	19.206.720	14.247.651	517.135
2016.	Količina u kg	348.365.658,23	63.482.474,02	80.114.901,00	532.500,00
	Vrijednost u kn	405.642.216	77.546.576	87.376.822	620.887
	Vrijednost u eurima	53.982.530	10.299.280	11.619.515	82.509
2015.	Količina u kg	99.794.362,90	69.002.315,77	138.339.849,51	1.496.871,00
	Vrijednost u kn	138.899.590	94.312.892	183.635.550	2.238.116
	Vrijednost u eurima	18.278.853	12.390.450	24.126.245	295.191

Izvor: DZS, obrada: autor

Tablica 16. pokazuje vanjskotrgovinsku razmjenu pšenice Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E u promatranom vremenskom razdoblju od 2015. godine do 2020. godine. Hrvatska je najveći izvoz prema zemljama EU imala 2020. godine s 430.355 t (odnosno 430.355.580,00 kg) u vrijednosti od 75.78 milijuna eura, a uvezla je 133.719 t (odnosno 133.719.83135 kg), u vrijednosti od 24.58 milijuna eura, što je rezultiralo suficitom od

51,2 milijuna eura. Najniži izvoz prema zemljama EU bio je 2015. godine s 99.794 t (odnosno 99.794.362,90 kg) u vrijednosti od 18.27 milijuna eura, a uvezla je 69.002 t (odnosno 69.002.315,77 kg) u vrijednosti od 12.39 milijuna eura, čime je ostvarila suficit od 5.88 milijuna eura. Prema zemljama CEFTA-E najviši izvoz bio je 2015. godine s 138.339 t (odnosno 138.339.849,51 kg) u vrijednosti od 24.12 milijuna eura, a uvezla je 1.490 t (odnosno 1.496.871,00 kg) u vrijednosti od 295.191 eura te ostvarila suficit od 23.83 milijuna eura. Najniži izvoz prema zemljama CEFTA-E bio je 2018. godine s 66.747 t (odnosno 66.747.303,25 kg) u vrijednosti od 11.47 milijuna eura, a uvezla je 69.634 t (odnosno 69.634.066,00 kg) u vrijednosti od 11.51 milijuna eura, što je rezultiralo deficitom od 45.638 eura.

Prema podacima iz Službenog lista Europske unije (2020.) tarifni broj pšenice je 1001, dok je ugovorna stopa carine (%) 148 €/t, što znači da se primjenjuje carina na razini da uvozna cijena s plaćenom carinom za tu žitaricu nije viša od stvarne potporne cijene.

4.2.3. Ječam

Ječam (*Hordeum vulgare*) predstavlja četvrtu najveću uzgojnu žitaricu u svijetu, poslije kukuruza, pšenice i riže. Jednogodišnja trava iz obitelji *Poaceae*, koja ima uspravnu stabljiku s naizmjeničnim listovima. Ječam (Slika 4.) ima visoku hranidbenu vrijednost i koristi se kao stočna hrana, a u industriji za proizvodnju alkohola i piva zbog izuzetno kvalitetnog slada. Njegov slag upotrebljava se u tekstilnoj, pekarskoj i konditorskoj industriji, u proizvodnji škroba i kvasca. (Britannica.com, 2022.)

Slika 4. Ječam

Izvor: <https://www.google.com/search?q=je%C4%8Dam>

Tablica 17. Žetvena površina, proizvodnja i prirod ječma u vremenskom razdoblju od 2015. do 2020. godine hektarima, tonama i t/ha, Republika Hrvatska

Ječam	Površina (ha)	Proizvodnja (t)	Prinos (t/ha)
2020.	66.329,0	321.776,0	4,9
2019.	53.662,0	275.397,0	5,1
2018.	50.988,0	227.520,0	4,5
2017.	53.950,0	260.426,0	4,8
2016.	56.483,0	263.165,0	4,7
2015.	43.700,0	193.451,0	4,4

Izvor: DZS, obrada: autor

Hrvatska je najvišu proizvodnju ječma imala 2020. godine gdje je iznosila 321.776 t na površini od 66.329 ha, a prinos po hektaru je bio 4,9 t/ha. Suprotno tome, najmanja proizvodnja je bila 2015. godine 193.451 t na površini od 43.700 ha, dok je prinos po hektaru bio 4,4 t/ha. U 2020. godini proizvodnja se povećala za 66% u odnosu na 2015. godinu, žetvena površina ječma se povećala za 51%, dok je prinos veći za 11,36%. (Tablica 17.)

Tablica 18. Prikaz bilance potrošnje, samodostatnost i cijene pšenice u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine

Bilanca ječma u tis. tona	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Ukupna domaća potrošnja	182,91	231,82	217,36	200,88	209,65	197,47
Ljudska potrošnja	72,66	65,13	60,80	48,23	30,01	57,13
Industrijska potrošnja	40,37	85,00	73,18	76,60	74,72	61,35
Ljudska potrošnja po glavi stanovnika (kg)	17,34	15,69	14,79	11,80	7,39	14,16
Stupanj samodostatnosti (%)	105,76	113,52	119,82	113,26	131,36	162,95
Veleprodajne cijene (kn/kg)	1,17	0,96	0,94	1,11	1,26	1,04

Izvor: DSZ i TISUP, obrada: autor

Ukupna domaća potrošnja bila je najviša u 2016. godini s 231,82 t, dok je najniža bila 2015. godine s 182,91 t. Ukupna domaća potrošnja 2020. godine se povećala za 8% u odnosu na 2015. godinu. Ljudska potrošnja po glavi stanovnika bila je najveća 2015.

godine s 17,34 kg, a najmanja 2019. godine s 7,39 kg. Ljudska potrošnja po glavi stanovnika u 2020. godini se smanjila za 18% u odnosu na 2015. godinu. (Tablica 18.)

Hrvatska je samodostatna u proizvodnji ječma, najveća samodostatnost bila je 2020. godine i iznosila je 162,95%, dok je najmanja bila 2015. godine s 105,76%. Samodostatnost u 2020. godini se povećala za 54% u odnosu na 2015. godinu. Najviša veleprodajna cijena ječma je bila 2019. godine i iznosila je 1,26 kn/kg, a najniža je bila 2017. godine u iznosu od 0,96 kn/kg. Veleprodajna cijena u 2020. godini se smanjila za 11% u odnosu na 2015. godinu. (Tablica 18.)

Prema podacima DZS-a (Tablica 19.) Hrvatska je imala najveći izvoz ječma prema zemljama EU, 2020. godine s 118.049 t (odnosno 118.049.521,82 kg) u vrijednosti od 18.72 milijuna eura, dok je uvezeno 16.689 t (odnosno 16.689.179,26 kg) u vrijednosti od 2.98 milijuna eura te time ostvarila suficit od 15,7 milijuna eura. Pored toga najmanji izvoz je bio 2016. godine s 4058 t (odnosno 4.058.081,13 kg) u vrijednosti od 725.737 eura, a uvezeno je 30.618 t (odnosno 30.618.910,18 kg) u vrijednosti od 5.14 milijuna eura, što je rezultiralo deficitom od 4,41 milijuna eura. Prema zemljama CEFTA-E, najveći izvoz je bio 2017. godine s 16.821 t (odnosno 16.821.750,00 kg) u vrijednosti od 2.3 milijuna eura, a uvezeno je 7.794 t (odnosno 7.794.960,00 kg) u vrijednosti od 1.5 milijuna eura te ostvarila suficit od 784.324 eura. Najmanji izvoz Hrvatske prema zemljama CEFTA-E bio je 2016. godine s 2.949 t (odnosno 2.949.762,00 kg) u vrijednosti od 487.744 eura, a uvezla je 5.230 t (odnosno 5.230.860,00 kg) u vrijednosti od 1,0 milijun eura, čime je ostvarila deficit od 518.056 eura.

Prema podacima iz Službenog lista Europske unije (2020.) tarifni broj ječma je 1003, a ugovorna stopa carine (%) je 93 €/t, prema carinskim kvotama WTO-a.

Tablica 19. Prikaz izvoza i uvoza ječma Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E od 2015. do 2020. godine

Ječam Tarifni broj 1003		ZEMLJE EU		ZEMLJECEFTA-E	
		IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
2020.	Količina u kg	118.049.521,82	16.689.179,26	14.771.047,04	9.631.690,00
	Vrijednost u kn	141.336.048	22.444.819	17.205.174	15.434.286
	Vrijednost u eurima	18.723.339	2.984.132	2.286.599	2.060.362
2019.	Količina u kg	30.386.349,92	8.838.459,55	6.312.636,88	1.125.190,00
	Vrijednost u kn	44.072.003	17.013.979	7.882.798	1.935.494
	Vrijednost u eurima	5.953.379	2.294.208	1.064.593	260.717
2018.	Količina u kg	38.076.695,78	21.986.944,89	5.570.698,47	6.961.070,00
	Vrijednost u kn	50.131.927	40.896.029	7.087.312	9.921.375
	Vrijednost u eurima	6.768.006	5.515.798	955.512	1.335.137
2017.	Količina u kg	58.849.064,09	5.781.944,38	16.821.750,00	7.794.960,00
	Vrijednost u kn	66.778.508	8.477.530	17.173.493	11.323.139
	Vrijednost u eurima	8.970.828	1.136.746	2.305.353	1.521.029
2016.	Količina u kg	4.058.081,13	30.618.910,18	2.949.762,00	5.230.860,00
	Vrijednost u kn	5.440.525	38.771.178	3.682.202	7.563.494
	Vrijednost u eurima	725.737	5.143.658	487.744	1.005.800
2015.	Količina u kg	14.073.792,48	25.933.684,06	4.196.388,00	12.900.090,00
	Vrijednost u kn	17.694.693	37.803.050	4.987.545	20.665.060
	Vrijednost u eurima	2.332.551	4.961.797	655.736	2.715.310

Izvor: DZS, obrada: autor

4.3. Karakteristike tržišta poljoprivrednih prerađenih proizvoda u Republici Hrvatskoj

4.3.1. Svinjsko meso

Uremović (2004.) tvrdi da je svinjogojstvo predstavlja granu stočarstva za proizvodnju i uzgoj svinja, njihovog mesa te drugih proizvoda i prerađevina. Svinjogojstvo se lako prilagodilo potrebama tržišta što je rezultiralo brzim razvijanjem. Najraširenija vrsta mesa u svijetu je svinjsko meso, samim time je izuzetno važno kako za biološku tako i za ekonomsku kategoriju. Njegova ekonomska i biološka važnost proizlazi iz proizvodnosti stočne hrane i prerađivačke industrije, čime dolazi do razvoja za nova radna mjesta i potjecanja razvoja ruralnih područja. Svinjsko meso se prerađuje u razne proizvode, poput šunki, kobasica i pršuta. Izuzetno je ukusno i kalorično te je najčešći izbor u prehrani čovjeka.

Prema podacima DZS (Tablica 20.) strukutra proizvodnje svinja iz godine u godinu ima opadajući trend. Hrvatska je najveći broj svinja imala 2015. godine i to 1.166.88 svinja, dok je najmanji broj svinja zabilježen 2019. godine s 1.022.350 svinja. Broj svinja u 2020. godini se smanjio za 11,4% u odnosu na 2015. godinu.

Tablica 20. Prikaz broja svinja od 2015. do 2020. godine, Republika Hrvatska

Godine	Svinje ukupno
2020.	1.033.048
2019.	1.022.350
2018.	1.049.123
2017.	1.121.032
2016.	1.163.027
2015.	1.166.888

Izvor: DZS, obrada: autor

Tablica 21. prikazuje vrijednosti prirasta u tonama u razdoblju od 2015. do 2020. godine. Najmanji prirast ostvaren je 2015. godine s 130.902 t, samim time od tada ima rastući trend te je 2019. godine najveći prirast s 176.193 t. Prirast se 2020. godine uvećao za 20,2% u odnosu na 2015. godinu.

Tablica 21. Prikaz prirasti svinja u tonama od 2015.do 2020. godine, Republika Hrvatska

Godine	Prirast svinja (t)
2020.	157.430
2019.	176.193
2018.	158.611
2017.	149.865
2016.	137.377
2015.	130.902

Izvor: DZS, obrada: autor

U Hrvatskoj najviša otkupna cijena svinje (80-120 kg) bila je 2020. godine i iznosila je 11,70 kn/kg, a najniža je bila 2016. godine u iznosu od 10,31 kn/kg. Otkupna cijena svinje (80-120 kg) u 2020. godini se povećala za 13% u odnosu na 2015. godinu. Od svinjskih trupova najvrijednosniji je svinjski trup odojci (O), njihova najviša cijena bila je 2016. godine u iznosu od 18,25 kn/kg, dok je najniža bila 2020. godine i iznosila je 12,24 kn/kg. Cijena svinjskog trupa Odojci 2020. godine je niža za 14,4% u odnosu na 2015. godinu. Kao što možemo primjetiti iz tablice 22., Hrvatska nije samodostatna u proizvodnji svinjskog mesa, najnižu samodostatnost je imala 2015. godine 49,64%, dok je najviša samodostatnost 2020. godine sa 64,89%, što možemo zaključiti da je samodostatnosti porasla za 30%.

Tablica 22. Prikaz cijena žive svinje, svinjski trupova i samodostatnosti svinjskog mesa u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine

Godina	Otkupna cijena žive svinje (kn/kg; 80-120 kg)	Svinjski trup Krmače (K)	Svinjski trup Stariji nerastovi i kastrati (NK)	Svinjski trup Odojci (O)	Svinjski trup Prasad (PR)	Samodostatnost svinjskog mesa (%)
2020.	11,70	9,49	12,84	12,24	11,11	64,89
2019.	11,14	10,47	11,94	17,74	13,26	62,99
2018.	11,31	10,16	11,09	15,91	11,71	63,82
2017.	11,63	10,23	7,47	17,75	11,92	57,47
2016.	10,31	10,92	8,32	18,25	11,99	54,73
2015.	10,34	10,57	9,83	14,31	12,34	49,64

Izvor: DZS i TISUP, obrada: autor

Hrvatska je najveći izvoz imala prema zemljama EU 2020. godine s 33.147 t živih svinja u vrijednosti od 41.4 milijuna eura, a uvezla je 17.117 t živih svinja u vrijednosti od 29.9 milijuna eura, čime je ostvarila suficit od 11.4 milijuna eura. Najmanji izvoz prema

zemljama EU bio je 2015. godine s 9.025 t živih svinja u vrijednosti od 10.1 milijuna eura, a uvezla je 14.274 t živih svinja u vrijednosti od 21.5 milijuna eura te ostvarila deficit 11.4 milijuna eura. Hrvatska je najveći izvoz prema zemljama CEFTA-E imala 2018. godine s 9.434 t živih svinja u vrijednosti od 11.4 milijuna eura, dok je najmanji izvoz bio 2016. godine s 762 t živih svinja u vrijednosti od 6.7 milijuna eura. Kao što vidimo iz tablice 23. Hrvatska ostvaruje suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni živih svinja i svinjskog mesa prema zemljama CEFTA-E jer ima isključivo izvoz prema tim zemljama. S druge strane, Hrvatska je imala najveći izvoz prema zemljama EU 2016. godine s 7.415 t svinjskog mesa u vrijednosti od 18.4 milijuna eura, dok je iste godine uvezla 81.327 t svinjskog mesa u vrijednosti od 162.5 milijuna eura te time ostvarila deficit od 144 milijuna eura. Najniži izvoz bio je 2020. godine s 4.479 t svinjskog mesa u vrijednosti od 12.3 milijuna eura, dok je uvoz bio 84.861 t svinjskog mesa u vrijednosti od 189.3 milijuna eura, što je rezultiralo deficitom od 177 milijuna eura.

Iz tablice 23. primjećujemo da Hrvatska ostvaruje suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni živih svinja, dok je u razmjeni svinjskog mesa deficit. Struktura izvoza i uvoza te same proizvodnje živih svinja i svinjskog mesa, ukazuje na nedostatak proizvodnje odojaka namijenjenih za tov.

Prema podacima iz Službenog lista Europske unije (2020.) tarifni broj živih svinja je 0103, a ugovorna stopa carine (%) je slobodno, što znači da se za žive svinje ne primjenjuje jedinstvena stopa carine od 2.5% *ad valorem*. Tarifni broj svinjskog mesa je 0203, a ugovorna stopa carine (%) je 53,6 €/100kg/net.

Tablica 23. Prikaz izvoz i uvoza svinja i svinjsko mesa Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E od 2015. do 2020. godine

		Svinje Tarifni broj 0103			Svinjsko meso Tarifni broj 0203		
		Količina u kg	Vrijednost u kn	Vrijednost u eurima	Količina u kg	Vrijednost u kn	Vrijednost u eurima
2020.	EU-IZVOZ	33.147.045,50	311.781.372	41.446.337	4.479.281,94	92.557.268	12.306.814
	EU-UVOZ	17.117.319,88	225.512.046	29.969.163	84.861.545,68	1.423.810.852	189.337.842
	CEFTA-IZVOZ	2.752.785,00	28.436.963	3.766.903	1.711.797,37	39.821.883	5.293.145
	CEFTA-UVOZ	-	-	-	-	-	-
2019.	EU-IZVOZ	28.656.246,78	287.718.261	38.797.441	4.639.225,03	100.222.310	13.514.390
	EU-UVOZ	12.896.413,60	226.738.111	30.571.059	83.536.639,25	1.540.452.871	207.747.453
	CEFTA-IZVOZ	2.060.792,00	21.948.983	2.962.412	2.124.408,39	50.274.812	6.786.129
	CEFTA-UVOZ	-	-	-	-	-	-
2018.	EU-IZVOZ	25.154.118,00	218.966.675	29.503.891	5.635.450,16	109.250.156	14.720.750
	EU-UVOZ	13.392.857,60	171.259.408	23.075.275	87.528.871,31	1.335.871.280	179.993.178
	CEFTA-IZVOZ	9.434.847,00	84.851.512	11.430.006	1.672.747,27	38.807.899	5.228.010
	CEFTA-UVOZ	-	-	-	-	-	-
2017.	EU-IZVOZ	26.225.973,00	250.007.263	33.501.904	5.677.751,70	112.551.072	15.072.524
	EU-UVOZ	12.943.893,05	196.248.532	26.290.780	86.159.919,25	1.476.767.633	197.886.790
	CEFTA-IZVOZ	5.123.207,00	50.386.095	6.760.179	1.215.266,23	27.338.460	3.664.668
	CEFTA-UVOZ	-	-	-	-	-	-
2016.	EU-IZVOZ	21.490.050,50	196.764.082	26.129.309	7.415.229,56	139.257.833	18.493.118
	EU-UVOZ	13.413.989,22	159.804.324	21.210.676	81.327.791,72	1.223.841.397	162.568.674
	CEFTA-IZVOZ	762.276,00	6.721.671	893.374	1.921.355,83	41.603.048	5.526.472
	CEFTA-UVOZ	-	-	-	-	-	-
2015.	EU-IZVOZ	9.025.735,90	77.430.114	10.150.426	5.165.004,34	104.254.975	13.697.298
	EU-UVOZ	14.274.169,50	164.475.044	21.592.739	86.127.726,73	1.209.167.298	158.794.686
	CEFTA-IZVOZ	8.417.223,20	75.138.098	9.895.523	1.773.073,28	32.218.512	4.233.261
	CEFTA-UVOZ	-	-	-	-	-	-

Izvor: DZS, obrada: autor

4.3.2. Mlijeko i mliječni proizvodi

Govedarstvo predstavlja granu stočarstva za uzgoj goveda (telad, muzne krave, junice i bikovi za rasplod i točna junad). Govedarstvo izuzetno pridonosi razvoju rataske proizvodnje, iako našu gospodarsku strukuru čine gospodarstva s malim brojem grla, te su većinom mješovitog tipa. Sama proizvodnja mlijeka je od važnog gospodarskog značaja zbog prehrane stanovništva. Mlijeko se koristi za preradu u mljekarskoj industriji te u pripremi druge hrane zaključuje Kopecki (2018).

Tablica 24. Prikaz broja goveda i proizvodnje mlijeka u razdoblju od 2015. do 2020. godine, Republika Hrvatska

Godine	Mlada goveda do 1 godine (ženska)	Goveda starija od 2 godine (muzne krave)	Proizvodnja kravljeg mlijeka (tis. l.)
2020.	60.285	109.807	579.095
2019.	62.449	130.025	581.765
2018.	61.890	135.851	599.869
2017.	57.081	139.443	629.528
2016.	53.623	146.510	651.125
2015.	47.067	151.502	674.205

Izvor: DZS, obrada: autor

Hrvatska je imala najveći broj muznih krava 2015. godine gdje je bilo 151.502 krava, samim time i najveću proizvodnju od 674.205 l mlijeka. Iz tablice 24. možemo vidjeti da iz godine u godinu dolazi do degradacije odnosno trenda smanjenja te 2020. godine imamo najmanji broj goveda 109.807 i proizvodnju od 579.095 l mlijeka.

Tablica 25. prikazuje otkupnu cijenu kravljeg mlijeka u razdoblju od 2015. do 2020. godine. Najveća otkupna cijena mlijeka bila je 2020. godine u iznosu 2,51 kn/kg, dok je najniža cijena bila 2016. godine u iznosu 2,22 kn/kg. Otkupna cijena sirovog mlijeka 2020. godine se povećala za 1,29% u odnosu na 2015. godinu. Veleprodajna cijena svježeg sira punomasnog bila je najviša 2015. godine u iznosu 17,43 kn/kg, dok je najniža bila 2020. godine u iznosu 13,99 kn/kg. Veleprodajna cijena svježeg punomasnog sira u 2020. godini snizila za 19,7%. Hrvatska nije samodostatna u mljekarskom sektoru, najviša samodostatnost bila je 2016. godine 56,89%, dok je najniža bila 2019. godine 48,70%.

Tablica 25. Prikaz cijena mlijeka i mliječnih proizvoda i stope samodostatnosti u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine

Kn/kg	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Otkupna cijena sirovog mlijeka realne kvalitete	2,47972	2,22825	2,35423	2,43509	2,47202	2,51186
Veleprodajne cijene mliječnih proizvoda- Svježi sir polumasni (10-25 % m.m.u ST); 500 g	17,43	17,06	16,64	14,67	14,14	13,99
Stopa samodostatnosti u mljekarskom sektoru (%)	-	56,89	54,65	52,19	48,70	51,42

Izvor: DZS i TISUP, obrada: autor

Hrvatska je prema zemljama EU najviše izvezla 2018. godine s 155.7 t mlijeka i mliječnih proizvoda u vrijednosti od 953.034 eura, a uvezla je 7.999 t u vrijednosti od 11 milijuna eura, što je rezultiralo deficitom od 10 milijuna eura. Najniži izvoz bio je 2016. godine s 51 t mlijeka i mliječnih proizvoda u vrijednosti od 155.815 eura, dok je uvezla 7.959 t u vrijednosti od 12.19 milijun eura, čime je ostvarila deficit od 12.04 milijuna eura. (Tablica 26.)

Najveći izvoz Hrvatske prema zemljama CEFTA-E bio je 2020. godine s 46.53 t mlijeka i mliječnih proizvoda u vrijednosti od 162.951 eura, a uvezla je 3 t mlijeka i mliječnih proizvoda u vrijednosti od 1.535 eura, što je rezultiralo suficitom od 161.416 eura. Dok je najmanji izvoz bio 2015. godine s 0.096 t mlijeka i mliječnih proizvoda u vrijednosti od 233 eura, dok uvoza nije bilo od strane CEFTA-E.

Vanjskotrgovinska bilanca Hrvatske prema zemljama EU je negativna, jer struktura proizvodnje broja goveda (muzni krava) i mlijeka iz godine u godinu se smanjuje. Tu je dosta veliki utjecaj imao COVID-19 koji je uzrokovao poremećaj na tržištu, samim time došlo je do rasta troškova proizvodnje uključujući i cijenu resursa (stočna hrana) što uzrokuje pad otkupa, broja proizvođača te same proizvodnje mlijeka i mliječnih proizvoda. Prema podacima iz Službenog lista Europske unije (2020.) tarifni broj mlijeka i mliječnih proizvoda je 0402, a ugovorena carinska stopa (%) je 125,4 €/100 kg/net.

Tablica 26. Prikaz izvoza i uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine

Mlijeko i mliječni proizvodi Tarifni broj 0402		ZEMLJE EU		ZEMLJE CEFTA- E	
		IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
2020.	Količina u kg	69.829,10	7.975.767,92	46.539,56	3.700,80
	Vrijednost u kn	1.579.196	110.191.937	1.231.891	11.630
	Vrijednost u eurima	209.763	14.646.570	162.951	1.535
2019.	Količina u kg	143.515,64	8.808.447,81	22.405,00	-
	Vrijednost u kn	6.851.985	109.750.793	469.297	-
	Vrijednost u eurima	923.915	14.801.171	63.137	-
2018.	Količina u kg	155.876,66	7.999.813,94	12.485,70	-
	Vrijednost u kn	7.078.663	81.987.595	302.026	-
	Vrijednost u eurima	953.034	11.052.183	40.719	-
2017.	Količina u kg	150.314,93	7.451.714,81	274,00	2,20
	Vrijednost u kn	5.736.952	94.149.411	5.717	60
	Vrijednost u eurima	765.674	12.623.672	768	8
2016.	Količina u kg	51.180,30	7.959.307,49	32.270,60	-
	Vrijednost u kn	1.171.926	91.801.659	499.060	-
	Vrijednost u eurima	155.815	12.197.374	66.599	-
2015.	Količina u kg	52.140,53	6.309.522,92	96,00	-
	Vrijednost u kn	1.167.154	85.572.075	1.749	-
	Vrijednost u eurima	153.325	11.234.753	233	-

Izvor: DZS, obrada: autor

4.3.3. Suncokretovo ulje

Suncokretovo ulje iz jednogodišnje biljke suncokreta, odnosno suncokretovog sjemena. Glavica suncokreta sadrži oko 1500 sjemenki koje su crne (prugasto crno) do bijele boje, sastavljene od jezgre i ljuske iz koje se dobija ulje. Ovisno o sorti suncokretovo sjeme sadrži od 38% do 45% ulja. Koristi se za ljudsku ishranu te neutralnog je okusa i mirisa, također namjenjen je za višestruku uporabu. Suncokretovo ulje služi kao sirovina u proizvodnji margarina i majoneze. Izuzetno je bogato omega-6 nezasićenim masnim kiselinama i vitaminom E koji pozitivno utječe na zdravlje te time ostvaruje važnu biološku vrijednost zaključuje Hranj (2020.).

Tablica 27. Prikaz žetvene površine, proizvodnje i priroda suncokreta u razdoblju 2015. do 2020. godine, Republika Hrvatska

Suncokret	Površina (ha)	Proizvodnja (t)	Prinos (t/ha)
2020.	39.001	120.016	3,1
2019.	35.982	106.555	3,0
2018.	37.128	110.790	3,0
2017.	37.152	115.880	3,1
2016.	40.254	110.566	2,7
2015.	34.494	94.075	2,7

Izvor: DZS, obrada: autor

Hrvatska je najveću proizvodnju suncokreta imala 2020. godine u iznosu od 120.016 t na površini od 39.001 ha, a prinos po hektaru je bio 3,1 t/ha. Dok je najnižu proizvodnju imala 2015. godine u vrijednosti od 94.075 t na površini od 34.494 ha, a prinos je iznosio 2,7 t/ha. Proizvodnja suncokreta se u 2020. godini povećala za 27,6%, a žetvena površina za 13%, dok je prinos po hektaru bio veći za 14,8% u odnosu na 2015. godinu. (Tablica 27.)

Tablica 28. Prikaz cijene i stope samodostatnosti suncokretovog ulja u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine

Kn/kg	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Veleprodajna cijena suncokretovog ulja	4,82	5,39	5,15	-	6,70	7,34
Stopa samodostatnosti suncokretovog ulja (%)	36,40	48,56	59,32	53,29	32,33	39,99

Izvor: TISUP i DZS, obrada: autor

Najviša cijena suncokretovog ulja bila je 2020. godine i iznosila je 7,34 kn/kg, dok je najniža bila 2015. godine u iznosu od 4,82 kn/kg. U 2020. godini cijena suncokretovog ulja se povisila za 52,2% u odnosu na 2015. godinu. Hrvatska iako je samodostatna u proizvodnji suncokreta, u proizvodnji suncokretovog ulja ipak nije. Najveća stopa samodostatnosti suncokretovog ulja bila je 2017. godine i iznosila je 59,32%, dok je najmanja bila 2019. godine od 32,33%. U 2020. godini stopa samodostatnosti suncokretovog ulja se povećala za 9% u odnosu na 2015. godinu. (Tablica 28.)

Hrvatska je prema zemljama EU imala najveći izvoz suncokretovog ulja 2018. godine s 42.133 t u vrijednosti od 30.7 milijuna eura, a uvezla je 39.070 t u vrijednosti od 28.6 milijuna eura, čime je ostvarila suficit od 2.11 milijuna eura. Dok je najmanji izvoz bio 2015. godine prema zemljama EU s 9.962 t u vrijednosti od 8.57 milijuna eura, a uvezla je 25.735 t u vrijednosti od 19.7 milijuna eura te time ostvarila deficit od 11.1 milijun eura.

S druge strane, Hrvatska prema zemljama CEFTA-E najveći izvoz je imala 2020. godine s 5.720 t u vrijednosti od 5.22 milijuna eura, a uvezla je 45.070 t u vrijednosti od 32.2 milijuna eura, što je rezultiralo deficitom od 26,9 milijuna eura. Najmanji izvoz Hrvatska je imala 2015. godine s 1.087 t u vrijednosti od 1.10 milijuna eura, a uvezla je 20.192 t u vrijednosti od 16.29 milijuna eura te je ostvarila deficit od 15.1 milijuna eura. (Tablica 29.) Prema podacima iz Službenog lista Europske unije (2020.) tarifni broj suncokretovog ulja je 1512, a ugovorena stopa carine (%) je 3,2%.

Tablica 29. Prikaz izvoza i uvoza suncokretovog ulja Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E u razdoblju od 2015. do 2020. godine

Suncokretovo ulje Tarifni broj 1512		ZEMLJE EU		ZEMLJE CEFTA-E	
		IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
2020.	Količina u kg	36.798.465,24	23.905.339,04	5.720.856,26	45.070.565,59
	Vrijednost u kn	228.953.500	149.322.467	39.296.934	242.415.548
	Vrijednost u eurima	30.414.713	19.852.110	5.220.850	32.213.461
2019.	Količina u kg	40.260.920,44	27.660.359,43	4.889.410,68	44.395.753,20
	Vrijednost u kn	225.767.762	154.980.027	29.984.210	209.692.856
	Vrijednost u eurima	30.451.244	20.900.388	4.047.020	28.304.875
2018.	Količina u kg	42.433.218,53	39.070.117,91	1.979.701,48	16.485.370,07
	Vrijednost u kn	228.370.504	212.700.199	13.070.695	88.562.760
	Vrijednost u eurima	30.760.797	28.648.089	1.761.450	11.942.615
2017.	Količina u kg	29.771.469,68	39.658.777,44	2.719.688,37	12.345.896,10
	Vrijednost u kn	179.847.868	228.013.506	17.693.842	75.793.294
	Vrijednost u eurima	24.077.356	30.555.168	2.373.271	10.155.596
2016.	Količina u kg	16.975.479,57	26.621.390,50	2.874.119,19	25.625.573,64
	Vrijednost u kn	108.096.047	160.751.970	18.309.577	156.870.527
	Vrijednost u eurima	14.383.452	21.307.052	2.437.307	20.888.526
2015.	Količina u kg	9.962.863,83	25.735.520,97	1.087.881,53	20.192.833,88
	Vrijednost u kn	65.353.413	150.172.365	8.672.817	124.023.801
	Vrijednost u eurima	8.579.811	19.733.670	1.140.517	16.295.534

Izvor: DZS, obrada: autor

4.3.4. Pivo

Pivo (Slika 5.) je jedno od najstarijih i najpopularnijih pića u povijesti i dobiva se od ječmenog slada nepotpunim vrenjem ekstrakta uz dodatak hmelja. Pivo se dobija procesom alkoholnog vrenja iz hmelja, pivskog kvasca, slada i vode. Sadrži mali udio alkohola jer mu je glavni sastav napitka voda. Dok se slad dobiva od žitarica, u većini slučajeva od ječma, pivskim kvascem dolazi do alkoholnog vrenja gdje šećer prelazi u ugljiko dioksid i alkohol, dok hmelj konzervira pivo te mu daje gorak okus i ugodan miris tvrđi Franović (2016.).

Slika 5. Pivo

Izvor: <https://www.google.com/search?q=pivo>

Tablica 30. Prikaz proizvodnje piva u 1000 HL u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine

Godina	Proizvodnja (u 1000 HL)
2020.	2,344
2019.	3,239
2018.	3,434
2017.	3,395
2016.	3,348
2015.	3,379

Izvor: Statistics Report 2021 Edition, obrada:autor

Tablica 30. prikazuje proizvodnju piva u Hrvatskoj u promatranom razdoblju od 2015. do 2020. godine. Najveća proizvodnja je bila 2018. godine s 3,434 hl, dok je najmanja

proizvodnja bila 2020. godine s 2,344 hl. Proizvodnja piva u 2020. godini se smanjila za 30% u odnosu na 2015. godinu.

U tablici 31. vidimo potrošnju piva u Hrvatskoj u razdoblju od 2015. do 2020. godine. Najveća ukupna potrošnja piva bila je 2018. godine s 3,611 hl, dok je namanja bila 2020. godine s 2,808 hl. Ukupna potrošnja piva u 2020. godini se smanjila za 15,4% u odnosu na 2015. godinu. Najveća potrošnja po glavi stanovnika je bila 2019. godine s 88 l, dok je najmanja potrošnja po stanovniku bila 2016. godine s 75 l. Potrošnja po glavi stanovnika u 2020. godini se povećala za 5,1% u odnosu na 2015. godinu.

Tablica 31. Prikaz potrošnje piva u razdoblju od 2015. do 2020. godine, Republika Hrvatska

Godina	Ukupna potrošnja (u 1000 HL)	Potrošnja po stanovniku (l)
2020.	2,808	81
2019.	3,585	88
2018.	3,611	84
2017.	3,398	79
2016.	3,292	75
2015.	3,322	77

Izvor: Statistics Report 2021. Edition, obrada: autor

Hrvatska je prema zemljama EU imala najveći izvoz piva 2019. godine 12.646 t u vrijednosti od 8.8 milijuna eura, dok je uvoz piva iste godine bio 81.402 t u vrijednosti od 39.1 milijun eura, čime je ostvarila deficit od 30.3 milijuna eura. Najmanji izvoz piva prema zemljama EU bio je 2015. godine s 9.474 t u vrijednosti od 4.8 milijuna eura, a uvezla je 53.170 t u vrijednosti od 24.2 milijuna eura te ostvarila deficit od 19.4 milijuna eura. Dok Hrvatska u vanjskotrgovinskoj razmjeni piva sa zemljama EU ostvaruje deficit, sa zemljama CEFTA-E ostvaruje suficit. Hrvatska je prema zemljama CEFTA-E imala najveći izvoz 2015. godine s 56.576 t u vrijednosti, a uvezla je 12.418 t piva u vrijednosti od 4.2 milijuna eura, što je rezultiralo suficitom od 27.8 milijuna eura. Najmanji izvoz piva prema zemljama CEFTA-E imala je 2020. godine s 40.361 t u vrijednosti od 15.3 milijuna eura, a uvezla je 15.765 t u vrijednosti od 6 milijuna eura, čime je ostvarila suficit od 9.2 milijuna eura. (Tablica 32.)

Prema podacima iz Službenog lista Europske unije (2020.) tarifni broj piva je 2203, a ugovorena stopa carine (%) je „slobodno“ što znači se za pivo ne primjenjuje jedinstvena stopa carine 2,5% *ad valorem*.

Tablica 32. Prikaz izvoza i uvoza piva Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E u razdoblju od 2015. do 2020. godine

Pivo Tarifni broj 2203		ZEMLJE EU		ZEMLJE CEFTA-E	
		IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
2020.	Količina u kg	12.547.410,71	82.426.209,16	40.361.874,16	15.765.250,49
	Vrijednost u kn	63.076.181	290.883.552	115.326.697	45.569.698
	Vrijednost u eurima	8.370.703	38.597.167	15.330.868	6.052.194
2019.	Količina u kg	12.646.832,76	81.402.265,41	49.841.539,55	14.608.667,69
	Vrijednost u kn	65.263.822	289.998.416	156.019.530	40.085.948
	Vrijednost u eurima	8.804.090	39.131.952	21.061.530	5.411.308
2018.	Količina u kg	11.844.130,79	79.470.525,35	54.314.829,19	11.269.965,35
	Vrijednost u kn	53.273.437	277.331.446	245.450.144	31.297.590
	Vrijednost u eurima	7.184.945	37.420.130	33.117.856	4.225.431
2017.	Količina u kg	11.096.825,60	65.854.550,61	56.553.393,29	12.125.162,22
	Vrijednost u kn	47.441.978	227.246.963	246.327.243	33.332.020
	Vrijednost u eurima	6.368.631	30.527.340	33.066.780	4.472.544
2016.	Količina u kg	12.252.258,88	52.369.523,74	54.921.163,38	12.383.939,46
	Vrijednost u kn	52.543.516	194.728.989	243.017.330	30.609.692
	Vrijednost u eurima	6.986.374	25.881.501	32.300.475	4.068.859
2015.	Količina u kg	9.474.749,23	53.170.202,57	56.576.966,37	12.418.908,11
	Vrijednost u kn	37.180.560	184.790.774	244.420.706	32.632.027
	Vrijednost u eurima	4.885.658	24.291.082	32.154.073	4.293.800

Izvor: DZS, obrada: autor

5. RASPRAVA

Prilikom istraživanja diplomskog rada, možemo vidjeti da dobiveni rezultati istraživanja su isti kao rezultati istraživanja drugih autora, prema strukturi poljoprivrede, samoj proizvodnji, cijeni te izuzetno bitnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Kao što već možemo utvrditi prema rezultatima istraživanja Hrvatska ima bitan problem vanjskotrgovinske razmjene, jer ima visoki izvoz bitnih poljoprivredno primarnih proizvoda (žitarica: kukuruz, pšenica i ječam), dok s druge strane ima značajan uvoz poljoprivredno prerađenih proizvoda (svinjsko meso, mlijeko i mliječni proizvodi, suncokretovo ulje te piva) što za jednu državu koja ima veliki potencijal predstavlja izazov. Slične rezultate u vanjskotrgovinskoj razmjeni žitarica imaju Iljkić i sur. (2019.) gdje su tvrdili da je Hrvatska u promatranom vremenskom periodu 2003. do 2017. godine samodostatna kukuruzom, pšenicom, ječmom i suncokretom te je 2016. godine izvezla žitarice u vrijednosti od 150,3 milijuna eura, a uvoz je iznosio 45,2 milijuna eura, samim time ostvaren je suficit od 105,1 milijuna eura.

Hrvatska je u 2020. godini ima 1.033.048 broja svinja, gdje ima opadaju trend jer se u odnosu na 2015. godinu broj svinja smanjio za 11,4%. Kao što možemo zaključiti ključan problem vanjskotrgovinske razmjene svinjskog mesa jeste nedostatak proizvodnje prasadi za tov. Pored toga, slične rezultate su utvrdili Čagalj i sur. (2020.) u promatranom periodu od 2014. do 2019. godine Republika Hrvatska je od poljoprivredno-prehrambenih proizvoda najviše uvezla mesa i klaoničkih proizvoda. Još jedan od problema jeste što Hrvatska nije samodostatna u proizvodnji svinjskog mesa te u 2020. godini iznosi 64,89%, iako se samodostatnost povećala za 30% u odnosu na 2015. godinu, to i dalje nije dovoljno te predstavlja problem proizvodnje. Samim time, veliki proizvođači drže oko 70% registriranog uzgoja, dok mali proizvođači propadaju. Kako bi izašli iz navedene situacije Ministarstvo poljoprivrede raspisalo je natječaj za ulaganje u granu svinjogojstva u vrijednosti oko 300 milijuna kuna kako bi povećali broj tovljenika, pored toga uvođenje rokova za uvoz smrznutog svinjskog mesa (odnosno omogućavao bi se uvoz iz zemalja EU koje imaju kraće rokove). Nadalje kao što to rade zemlje koje su samodostatne i koje imaju visoki izvoz svinjskog mesa potrebno je označavanje zemlje podrijetla i rokova na proizvodima što je izuzetno bitno za domaću proizvodnju. Također, neophodno je povećanje proizvodnje broja tovljenika i svinjskog mesa, poticanje domaće potrošnje putem marketinga i podizanje svijesti o kvaliteti domaće proizvodnje. (Večernji list, 2016.)

Sličnu situaciju kao kod proizvodnje svinja i svinjskog mesa imamo i u proizvodnji mlijeka i mliječnih proizvoda. Prema dobivenim rezultatima možemo vidjeti da se broj muznih krava i proizvodnje mlijeka iz godine u godinu smanjuje te Hrvatska u 2020. godini ima 109.807 broja goveda i proizvodnju mlijeka od 579.095 l mlijeka gdje možemo zaključiti da je proizvodnja mlijeka opala za 14% u odnosu na 2015. godinu. Pri tom Hrvatska nije samodostatna u proizvodnji mlijeka te 2020. godine samodostatnost iznosi 51,42%. Pored smanjenja broja muznih krava te same proizvodnje mlijeka, sve veći broj malih proizvođača nestaju, dok oni veći opstaju. Vanjskotrgovinska bilanca razmjene mlijeka i mliječnih proizvoda je u izuzetnom deficitu. Da bi popravila situaciju Hrvatska mora poduzeti određene mjere za povećanje broja muznih krava te i samu proizvodnju mlijeka, potrebno je ulagati u marketing te podići domaću potrošnju mlijeka i mliječnih proizvoda te pružiti potpore u proizvodnji i samoj dobrobiti životinja.

Prilikom istraživanja najznačajniji rezultati pokazuju da Hrvatska ima razvijenu proizvodnju suncokreta te da je njena samodostatnost viša od 200%, no ono što je izuzetno zabrinjavajuće jeste da samodostatnost suncokretovog ulja u Hrvatskoj 39,99% te njegov visoki uvoz, čime se ostvaruje deficit. Kao rješenje je potrebno osigurati rast domaće prerade u tvornicama i domaće potrebe te time stabilnost domaćeg tržišta.

Nadalje, možemo primjetiti da Hrvatska i u vanjskotrgovinskoj razmjeni piva ostvaruje deficit. Proizvodnja piva u 2020. godini je bila 2,344 hl time je 30% niža u odnosu na 2015. godinu, dok se potrošnja piva po glavi stanovnika povećala za 5,1% u 2020. godini u odnosu na 2015. godinu. Hrvatska mora povećati proizvodnju piva, da bi postala konkurentnija na tržištu, a time ujedno zadovoljila domaću potrošnju te povećala izvoz prema drugim zemljama.

Matijašević (2021.) je istraživanjem dobila slične rezultate, gdje je zaključila da Hrvatska najviše uvozi mesa i mesnih proizvoda (10,9% ukupnog uvoza), hrane za životinje (7,6%), meda i jaja (7,7) i pića (7,4%), dok s druge strane najviše izvozi žitarice. Smatra da Hrvatska kao mala poljoprivredna država treba mijenjati strukturu proizvodnje, jer uvozi proizvode s visokom dodatnom vrijednosti, a izvozi sirovine.

6. ZAKLJUČAK

Poljoprivreda je jedan od najvažnijih čimbenika međunarodne i nacionalne trgovine te time povećava rast i razvoj društva i samog gospodarstva na višu razinu. Za razvoj Hrvatske poljoprivreda ima izuzetno bitnu ulogu, pogotovo u vanjskotrgovinskoj razmjeni s inozemstvom.

Hrvatska najveću vanjskotrgovinsku razmjenu ostvaruje s zemljama Europske unije i zemljama CEFTA-e. Među najbitnijim državama za vanjskotrgovinsku razmjenu Hrvatske su: Rumunjska, Austrija, Srbija, Bosna i Hercegovina, Italija, Njemačka, Poljska, Kosovo, Mađarska, Slovenija, Nizozemska i Španjolska. Najbitniji izvozni poljoprivredno-prehrambeni proizvodi su: kukuruz, ječam, suncokret, pšenica, cigarete, duhan, soja, živa goveda i začini, dok najbitniji uvozni poljoprivredno-prehrambeni proizvodi su: svinjsko meso, kruh, kolači, suncokretovo ulje, mlijeko i mliječni proizvodi te pivo.

Kao što možemo zaključiti iz dobivenih rezultata istraživanja Hrvatska ima visoki izvoz primarnih poljoprivrednih proizvoda, dok s druge strane ima visoki uvoz poljoprivredno prerađenih proizvoda što je dosta nepovoljno za jednu državu. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 65%, dok je vanjskotrgovinska bilanca u deficitu za 60 milijuna kuna (2020. godina).

Ono što je također bitno uočiti jeste da u strukturi poljoprivrednog gospodarstva najviše ima nositelja stariji od 65 godina te oni čine u ukupnom udiu 39,9%, dok je nositelja starosti do 41 godine oko 12,8% u ukupnom udiu prema podacima iz Upisnika, 2021. Pored toga utjecaja pandemije COVID-19 čime je uzrokovana globalna kriza te snažno utjecala na sve segmente gospodarstva, zaposlenosti, proizvodnju, opskrbne lance i potrošnju (zatvaranje tržnica i prekid poslovnih suradnji u lancima distribucije, turizam), pad gospodarske aktivnosti, te dolazi i do smanjenja deficita produktivnosti poljoprivrednog sektora i vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda s inozemstvom.

Kako bi Hrvatska poboljšala strukturu vanjskotrgovinske razmjene, točnije ostvarivala suficit te povećala izvoz poljoprivredno prerađenih proizvoda, potrebno je da se usredotoči na mjere poljoprivredne politike u vremenskom razdoblju od 2023 do 2027. godine. Mjerama potpora iz EU fondova za ulaganja u dugotrajnu imovinu poljoprivrede i prerade ostvarila bi veću produktivnost rada, obujam proizvodnje, samodostatnosti te bi smanjila negativnu trgovinsku bilancu poljoprivredno prehrambenih proizvoda. Dakle potrebno je

napraviti rekonstruiranje i povećanje obujma proizvodnje te povećati produktivnost i konkurentnost poljoprivrede i prehrambene proizvodnje. Samim time, prehrambena industrija Hrvatske mora povećati proizvodnju proizvoda visoke dodane vrijednosti te time ostvariti ključni dugoročni uspjeh.

7. POPIS LITERATURE

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju; Upisnik poljoprivrednika, <https://www.aprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>, pristupljeno 08.06.2022.
2. Andrijanić, I (2001.); Vanjska trgovina: Kako poslovati s inozemstvom, Zagreb
3. Bilen M. (2007.): Tržišta proizvoda i usluga, Zagreb
4. Britannica.com, Corn; <https://www.britannica.com/plant/corn-plant/Uses-and-products>, pristupljeno 09.06.2022.
5. Britannica.com, Wheat; <https://www.britannica.com/plant/wheat>, pristupljeno 09.06.2022.
6. Britannica.com, Barley; <https://www.britannica.com/plant/barley-cereal>, pristupljeno 09.06.2022.
7. Čagalj M., Ivanković M., Grgić I., (2020.); Vanjskotrgovinska razmjena Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine poljoprivredno-prehrambenim proizvodima u razdoblju od 2013. do 2018. godine, Zagreb, stranice 128-132
8. Čendo Metzingeri T., Toth M. (2020.); Metodologija istraživačkog rada za stručne studije, Velika Gorica, stranica 11-13
9. DZS, <https://dzs.gov.hr/>, pristupljeno 04.05.2022.
10. Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat>, pristupljeno 04.05.2022
11. Franović K., (2016.); Tehnološki proces proizvodnje piva, Završni rad, Karlovac
12. Grgić I., Hadelan L., Gugić J., Jurjević P., Zrakić M. (2018.); Vanjskotrgovinska razmjena Republike Hrvatske s ekonomskim grupacijama za odabrane poljoprivredno-prehrambene proizvode u vremenu 2010. - 2017. godine, Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet, Zagreb
13. Hranj M., (2020.); Tržište suncokretovog ulja u Republici Hrvatskoj, Završni rad, Osijek
14. Iljkić, D., Kranjac D., Zebec V., Varga I., Rastija M., Antunović M., Kovačević V. (2019.); Stanje i perspektiva proizvodnje žitarica i uljarica u Republici Hrvatskoj, Stručni rad, Glasnik zaštite bilja 3/2019, Osijek
15. Kopecki I., (2018.); Proizvodnja mlijeka na poljoprivrednom obrtu Kopecki-Lipovljani, Završni rad, Križevci

16. Matijašević A. (2021.); Posljedice ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju na vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivredno prehrambenih proizvoda, Diplomski rad, Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek, Osijek
17. Ministarstvo poljoprivrede (2020.): Rast izvoza i pad uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u 2020. godini, <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/rast-izvoza-i-pad-uvoza-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda-u-2020-godini/4254>, pristupljeno 15.06.2022.
18. Pierre-Olivier Bergeron Secretary General (2021.); The Brewers of Europe; European beer trends; Statistics Report 2021. Edition
19. Privredni.hr (2021.); Usporava se uvoz poljoprivrednih proizvoda, <https://privredni.hr/vanjskotrgovinski-deficit-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda-smanjen-za-31-5-posto>, pristupljeno 13.06.2022.
20. TISUP, <http://www.tisup.mps.hr/>, pristupljeno 04.05.2022.
21. Uremović M.; Uremović Z. (2004.); Praktično svinjogojstvo, priručnik, Kloštar Ivanić: Insula Ivanich
22. Večernji list, (2016.); Po proizvodnji svinjskog mesa najgori smo u Europskoj uniji <https://www.vecernji.hr/biznis/po-proizvodnji-svinjskog-mesa-najgori-smo-u-eu-1086456>, pristupljeno 20.06.2022.
23. Zakonodavstvo (2020).; Službeni list Europske unije, Hrvatsko izdanje, godište 63., <https://carina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/CTVP/Kombinirana%20nomenklatura%20za%202021..pdf>, pristupljeno 12.'6.2022.

8. SAŽETAK

U diplomskom radu istražene su tržišne karakteristike te uvozno-izvozna razmjena - s jedne strane primarnih poljoprivrednih proizvoda (pšenica, ječam, kukuruz) te isto tako poljoprivrednih proizvoda s višom dodanom vrijednosti (meso, mlijeko, pivo, ulje). Ono što je ključan problem jeste da Hrvatska izvozi sirovine, a uvozi prerađene proizvode. Također, najveći problem leži u padu proizvodnje točnije prehrambeno-prerađivačke industrije. Kao rješenje Hrvatska bi trebala rekonstruirati i povećati strukturu proizvodnje, poticati domaću potrošnju, koristiti Mjere iz EU fondova, povećati konkurentnost i produktivnost poljoprivrede i prehrambene proizvodnje te time ostvariti bolju vanjskotrgovinsku politiku i dugoročnije uspjehe.

Ključne riječi: uvoz, izvoz, primarni proizvodi, prerađeni proizvodi

9. SUMMARY

In the thesis, market characteristics and import-export exchange of primary agricultural products (wheat, barley, corn) and also agricultural products with a higher added value (meat, milk, beer, oil) were investigated. The key problem is that Croatia exports raw materials and imports processed products. Also, the biggest problem lies in the decline in production, more precisely in the food processing industry. As a solution, Croatia should restructure and increase the structure of production, encourage domestic consumption, use measures from EU funds, increase the competitiveness and productivity of agriculture and food production, and thus achieve a better foreign trade policy and longer-term successes.

Key words: import, export, primary products, processed products

10. POPIS TABLICA

Tablica 1. Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske i CEFTA-e odabranim proizvodima od 2010. do 2017. godine, milijunima eura.....	6
Tablica 2. Udio robne razmjene poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda RH u ukupnoj robnoj razmjeni s inozemstvom.....	7
Tablica 3. Robna razmjena Hrvatske s inozemstvom, mil. kuna, 2012-2020.	8
Tablica 4. Površina korištenog poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine	13
Tablica 5. Struktura vrijednosti poljoprivredne proizvodnje Republike Hrvatske po sektorima, razdoblje od 2013. do 2020. godine.....	14
Tablica 6. Bruto domaći proizvod i realne stope rasta Republike Hrvatske i EU, razdoblje od 2013. do 2020. godine	15
Tablica 7. Bruto domaći proizvod Republike Hrvatske i udio BDV poljoprivrede, razdoblje od 2015. do 2020. godine	15
Tablica 8. Indeksi potrošačkih cijena hrane i alkoholnih pića u Republici Hrvatskoj, razdoblje 2015. do 2020. godine	16
Tablica 9. Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske s inozemstvom u vremenskom razdoblju od 2015. do 2020. godine	17
Tablica 10. Pregled poljoprivredne razmjene, razdoblje od 2015. do 2020. godine.....	18
Tablica 11. Žetvena površina, proizvodnja i prirod kukuruza u vremenskom razdoblju od 2015. do 2020. godine hektarima, tonama i t/ha, Republika Hrvatska.....	19
Tablica 12. Prikaz potrošnje, samodostatnosti i cijene kukuruza u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. Godine.....	20
Tablica 13. Prikaz izvoza i uvoza kukuruza Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E od 2015. do 2020. godine.....	22
Tablica 14. Žetvena površina, proizvodnja i prirod pšenice u vremenskom razdoblju od 2015. do 2020. godine hektarima, tonama i t/ha, Republika Hrvatska.....	23
Tablica 15. Prikaz potrošnje, samodostatnosti i cijene pšenice Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine	24
Tablica 16. Prikaz izvoza i uvoza pšenice Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E od 2015.-2020. godine.....	25
Tablica 17. Žetvena površina, proizvodnja i prirod ječma u vremenskom razdoblju od 2015. do 2020. godine hektarima, tonama i t/ha, Republika Hrvatska.....	27

Tablica 18. Prikaz bilance potrošnje, samodostatnost i cijene pšenice u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine.....	27
Tablica 19. Prikaz izvoza i uvoza ječma Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E od 2015. do 2020. godine.....	29
Tablica 20. Prikaz broja svinja od 2015. do 2020. godine, Republika Hrvatska	30
Tablica 21. Prikaz prirasti svinja u tonama od 2015.do 2020. godine, Republika Hrvatska	31
Tablica 22. Prikaz cijena žive svinje, svinjski trupova i samodostatnosti svinjskog mesa u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine	31
Tablica 23. Prikaz izvoz i uvoza svinja i svinjsko mesa Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E od 2015. do 2020. godine.....	33
Tablica 24. Prikaz broja goveda i proizvodnje mlijeka u razdoblju od 2015. do 2020. godine, Republika Hrvatska	34
Tablica 25. Prikaz cijena mlijeka i mliječnih proizvoda i stope samodostatnosti u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine.....	35
Tablica 26. Prikaz izvoza i uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine	36
Tablica 27. Prikaz žetvene površine, proizvodnje i priroda suncokreta u razdoblju 2015. do 2020. Godine, Republika Hrvatska.....	37
Tablica 28. Prikaz cijene i stope samodostatnosti suncokretovog ulja u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine.....	37
Tablica 29. Prikaz izvoza i uvoza suncokretovog ulja Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E u razdoblju od 2015. do 2020. godine	39
Tablica 30. Prikaz proizvodnje piva u 1000 HL u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2015. do 2020. godine	40
Tablica 31. Prikaz potrošnje piva u razdoblju od 2015. do 2020. godine, Republika Hrvatska.....	41
Tablica 32. Prikaz izvoza i uvoza piva Republike Hrvatske prema zemljama EU i CEFTA-E u razdoblju od 2015. do 2020. godine.....	42

11. POPIS SLIKA

Slika 1. Neto izvoz pšenice, kukuruza i ječma (t) u RH od 2003. do 2007. godine.....	5
Slika 2. Kukuruz.....	19
Slika 3. Pšenica.....	23
Slika 4. Ječam.....	26
Slika 5. Pivo.....	40

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Sveučilišni diplomski studij, smjer Agroekonomika

Diplomski rad

Struktura uvozno-izvozne razmjene primarnih i prerađenih poljoprivrednih proizvoda

Aleksandra Popović

Sažetak: U diplomskom radu istražene su tržišne karakteristike te uvozno-izvozna razmjena - s jedne strane primarnih poljoprivrednih proizvoda (pšenica, ječam, kukuruz) te isto tako poljoprivrednih proizvoda s višom dodanom vrijednosti (meso, mlijeko, pivo, ulje). Ono što je ključan problem jeste da Hrvatska izvozi sirovine, a uvozi prerađene proizvode. Također, najveći problem leži u padu proizvodnje točnije prehrambeno-prerađivačke industrije. Kao rješenje Hrvatska bi trebala rekonstruirati i povećati strukturu proizvodnje, poticati domaću potrošnju, koristiti Mjere iz EU fondova, povećati konkurentnost i produktivnost poljoprivrede i prehrambene proizvodnje te time ostvariti bolju vanjskotrgovinsku politiku i dugoročnije uspjehe.

Rad je izrađen pri: Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Mentor: prof.dr.sc. Ružica Lončarić

Broj stranica: 54

Broj grafikona i slika: 5

Broj tablica: 32

Broj literaturnih navoda: 23

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: import, export, primary products, processed products

Dan obrane:

Stručno povjerenstvo za obranu:

1. prof.dr.sc. Tihana Sudarić, predsjednik
2. prof.dr.sc. Ružica Lončarić, mentor
3. Sanja Jelić Milković, mag.ing.agr., član

Rad je pohranjen u: Knjižnica Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek, Sveučilište u Osijeku, Vladimira Preloga 1.

BASIC DOCUMENTATION CARD

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agricultural Biotechnology Sciences Osijek
University Graduate Studies, Agroecomics**

Graduate thesis

Structure of import-export exchange of primary and processed agricultural products

Aleksandra Popović

Summary: In the thesis, market characteristics and import-export exchange of primary agricultural products (wheat, barley, corn) and also agricultural products with a higher added value (meat, milk, beer, oil) were investigated. The key problem is that Croatia exports raw materials and imports processed products. Also, the biggest problem lies in the decline in production, more precisely in the food processing industry. As a solution, Croatia should restructure and increase the structure of production, encourage domestic consumption, use measures from EU funds, increase the competitiveness and productivity of agriculture and food production, and thus achieve a better foreign trade policy and longer-term successes.

Thesis performed at: Faculty of Agricultural Biotechnology Sciences Osijek

Mentor: PhD Associate Professor Ružica Lončarić

Number of pages: 54

Number of figures: 5

Number of tables: 32

Number of references: 23

Original in: Croatian

Key words: import, export, primary products, processed products

Thesis defended on date:

Reviewers:

1. PhD Associate Professor Tihana Sudarić, president
2. PhD Associate Professor Ružica Lončarić, mentor
3. PhD, Sanja Jelić Milković, Assistant professor, member

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agricultural Biotechnology Sciences Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Vladimira Preloga 1.